

Istrska kulturna strategija

Kultura.PIKA

Skupna kulturna strategija občin Piran, Izola, Koper in Ankaran za obdobje 2021–2030

December 2021

KAZALO

STRATEGIJI NA POT

Nagovor županov Koordinacije P. I. K. A.

Vesna Mikolič, Naloga sodobne istrske umetnosti v Sloveniji: premikati meje – združevati
nezdružljivo

Mario Steffè, I principi fondanti di un territorio, la(-e) lingua (-e), la(-e) cultura (-e), l'(-e) identità
della sua popolazione

1. IZHODIŠČE DELOVANJA

2. ISTRA

3. KULTURA V ISTRI

3.1. Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti na področju kulture na območju štirih
občin (SWOT)

3.2. Opis trenutnega stanja po posameznih področjih kulture in nosilcev kulturne
dejavnosti v štirih istrskih občinah

3.2.1. GLASBA

3.2.2. UPRIZORITVENE UMETNOSTI (GLEDALIŠČE IN PLES)

3.2.3. VIZUALNE UMETNOSTI

3.2.4. FILM

3.2.5. MEDIJI

3.2.6. KNJIGA IN KNJIŽNIČNA DEJAVNOST

3.2.7. KULTURNA DEDIŠČINA

3.2.8. INTERMEDIJSKA UMETNOST

3.2.9. INFRASTRUKTURA

3.2.10. SOFINANCIRANJE OBČIN NA PODROČJU KULTURE

4. VIZIJA, POSLANSTVO IN CILJI

4.1. Vizija

4.2. Poslanstvo

4.3. Cilji

5. UKREPI: IZVAJANJE STRATEGIJE KULTURA.PIKA

- 5.1. Ključni ukrepi za doseganje cilja: USTVARITI PROSTOR MREŽENJA IN SODELOVANJA
- 5.2. Ključni ukrepi za doseganje cilja: POVEČATI DOSTOPNOST
- 5.3. Ključni ukrepi za doseganje cilja: KREPITI ZMOGLJIVOST IN SPODBUJATI KAKOVOST
- 5.4. Ključni ukrepi za doseganje cilja: NADGRAJEVATI REGIONALNE IN MEDNARODNE POVEZAVE
- 5.5. Ključni ukrepi za doseganje cilja: VZPOSTAVITI IN IZVAJATI TRAJNOSTNI PRISTOP

6. MEDPODROČNO SODELOVANJE

- 6.1. Povezovanje s turističnimi strategijami
- 6.2. Povezave kulture in izobraževalnega sistema
- 6.3. Spodbujanje trajnostnega pristopa v kulturnem sektorju

7. FINANČNI VIRI

8. ČASOVNICA IN IZVEDBENI NAČRTI

9. SPREMLJANJE IN OCENJEVANJE

10. ZAKLJUČNE BESEDE

Strategiji na pot

Kultura.PIKA je prva skupna kulturna strategija in tudi prvi skupni dokument občin Piran, Izola, Koper in Ankaran. Strategija je začela nastajati v sklopu prijave vseh štirih občin za pridobitev naziva Evropska prestolnica kulture za leto 2025. Skupna kandidatura je pokazala, da povezovanje omenjenih občin na področju kulture v veliki meri že obstaja, zato ga je smiselno in potrebno nadgraditi.

Območje istrskih občin je enovit prostor s skupno zgodovino in podobnimi izhodišči za prihodnji razvoj. Upravna razdelitev na štiri občine ne razmejuje skupnih zgodovinskih, kulturnih in družbenih povezav, hkrati pa vsaka od občin ohranja svojo kulturno istovetnost, ki jo želi v povezovalni strategiji tudi nadalje utrditi. Župani Občine Piran, Občine Izola, Mestne občine Koper in Občine Ankaran se zavedamo pomena oblikovanja skupnih izhodišč za razvoj in prihodnost kulture, delavcev v kulturi in umetnikov ter za prihodnost ljudi, ki tu živijo.

Dokument je nastal v posvetu in sodelovanju z deležniki na področju kulture: z javnimi zavodi, nevladnimi organizacijami, samozaposlenimi v kulturi in drugimi, z namenom oblikovanja dokumenta po meri ljudi in prostora ter z mislijo na kulturo kot močno povezovalno silo območja od Pirana do Ankarana.

Istrska kulturna strategija je ogrodje za usmeritve v naslednjih desetih letih. Z oblikovanjem dveletnih izvedbenih načrtov nameravamo posamezne aktivnosti jasneje definirati in postaviti trdne temelje za razvoj kulture.

Občina Piran

Občina Izola

Mestna občina
Koper

Občina Ankaran

župan

župan

župan

župan

Đenio Zadković

Danilo Markočič

Aleš Bržan

Gregor Strmčnik

Naloga sodobne istrske umetnosti v Sloveniji: premikati meje – združevati nezdržljivo

prof. dr. Vesna Mikolič, ZRS Koper in Univerza v Trstu

Vsaka kulturna strategija, tako tudi Istrska kulturna strategija, mora skladno z veljavno zakonodajo in nacionalnim kulturnim programom natančno in jasno opredeliti področja in poti za zagotavljanje kulture kot javne dobrine. Istrska kulturna strategija se oblikuje z namenom, da – tako kot druge tovrstne strategije – utrdi enakovreden status družbenega podsistema kulture v okviru družbenih podsistemov, v tem širšem polju kulture pa uveljavi vlogo različnih področij kulture in vrst umetnosti. Strateški cilji vseh kulturnih strategij tako zadevajo osnovna statusna vprašanja ter vprašanja priznanja, vrednotenja in financiranja kulturnih programov in projektov, tako da lahko tak dokument služi kot temeljni dokument kulture v nekem okolju, v tem primeru v okolju štirih istrskih občin.

Takoj na začetku je treba nujno izpostaviti digitalno preobrazbo sveta, ki danes ključno definira civilizacijo in vse pridobitve kulture v širšem in ožjem pomenu besede. Tako na kulturo kot življenjski slog kot na kulturo kot umetniško ustvarjalnost še vedno gledamo na tradicionalen način, namesto da bi upoštevali, da se v temeljih spreminja pogled na svet in s tem tudi pogled na kulturo in umetnost, spreminjata pa se tudi kultura in umetnost sami. Spodbujanje umetniške senzibilnosti danes poteka na drugačne načine kot pred digitalno revolucijo, umetniška produkcija bo brez posebnega pomena in ne bo imela nikakršnega vpliva na kulturo, če v vse bolj razslojeni in atomizirani družbi ne bo zmogla najti novih poti, da bo lahko sprožala pristne intelektualne in čustvene odzive. To je seveda globalen problem kulture in umetnosti v 21. stoletju, ki pa se ga je treba lotevati tudi ali najprej na nacionalni in lokalni ravni, saj so ravno kulturni vzorci, ki podpirajo pripadnost posameznika neki družbeni skupnosti, in umetniške dejavnosti, ki s svojo ustvarjalno naravo preizkušajo, presegajo in oblikujejo te vzorce, lahko ključno vezivo te skupnosti.

Na tej točki je torej treba ugotoviti, v čem se Istrska kulturna strategija, zaradi vezanosti na določen prostor in skupnost, tj. na Istro v Republiki Sloveniji, razlikuje od sorodnih dokumentov drugih okolij, v čem se kultura in umetnost v tem prostoru že odlikujeta ali se še bosta odlikovali glede na kulturne in umetniške prakse v drugih prostorih in skupnostih. Gre torej za neposredno povezavo kulture in umetnosti z identiteto tega zgodovinsko zelo razgibanega območja, zato je oblikovanje in utrjevanje identitete tega prostora še kako pomemben proces.

V obdobju po drugi svetovni vojni, ko so se v obalna mesta množično naseljevali ljudje iz bližnjih zalednih krajev slovenskega in hrvaškega dela Istre, Krasa in severne Primorske, pa tudi prebivalci iz notranjosti Slovenije in nato cele Jugoslavije, je ravno kultura odigrala ključno silo družbene kohezije. Priseljeno prebivalstvo se je težje identificiralo s sredozemskimi, beneškimi mesteci, podeželje pa je ostajalo vse bolj zapuščeno in tudi sami domačini niso dovolj cenili njegove zapuščine. Šele v 80. letih je, z večjo izobraženostjo, novimi, tu rojenimi generacijami in demokratično razgibano družbeno klimo, nastopil čas za oblikovanje zavesti o vrednosti tako slovenske/slovanske kot italijanske/romanske snovne in nesnovne kulturne dediščine teh krajev. Pomembni nosilci tega razgibanega procesa ozaveščanja istrske identitete so bili prav umetniški ustvarjalci, med prvimi glasbena skupina Istranova in pisatelj Marjan Tomšič, ki so jim sledili še mnogi drugi.

Danes so si politika, stroka in širša javnost edine v tem, da gre v primeru slovenskega dela Istre za območje kulturnega in jezikovnega stika, kar je pozitivno spoznanje in prinaša zdravo osnovo za sproščeno bivanje in sodelovanje pripadnikov različnih, avtohtonih in priseljenjskih, narodnih in kulturnih skupnosti v tem prostoru ter ohranjanje lokalnih posebnosti v odnosu do nacionalne in predvsem globalne stvarnosti. Seveda pa morata zato lokalna kulturna strategija in iz nje izhajajoča kulturna politika biti zelo konkretni. Najprej se morata zavedati pomena iskanja novih načinov motivacije za usvajanje tako slovenskega kot italijanskega in drugih jezikov v našem okolju ter za spodbujanje branja in udejstvovanja na različnih umetniških in kulturnih področjih pri vseh generacijah, še posebej pri mladih kot nosilcih nove digitalne družbe.

Prav tako morata zelo konkretno nagovoriti tudi vse druge posameznike in družbene skupnosti in skupine, tj. različne narodne in kulturne skupnosti, mestno okolje in podeželsko zaledje, akterje različnih skupin glede na spol in družbeno ranljivih skupin ter seveda ustvarjalce in kulturne posrednike na različnih področjih umetnosti in kulture, zato da se ti izognejo medsebojnemu tekmovanju, izključevanju in s tem povzročanju škode najprej lastni identiteti, ki je del sestavljene identitete tega prostora. Namesto tega mora kulturna politika v novih okoliščinah sodobne družbe najti poti za spodbujanje medkulturnega, medprostorskega, medgeneracijskega, meddisciplinarnega in čezmejnega povezovanja med akterji različnih družbenih skupin na področju umetnosti in kulture, pri čemer bi tudi povezovanje kulture s turizmom, gospodarstvom in različnimi družbenimi dejavnostmi moralo postati sestavni del sodobnih družbenih procesov.

Zgodovina istrskega prostora zajema neprecenljive lekcije najhujših družbenih konfliktov, a obenem nas uči, kako lahko sredozemski način življenja na eni strani ohranja posamezne kulturne tradicije, na drugi pa združuje skoraj nezdružljivo in na tej osnovi premika meje zamisljivega. Skupna kulturna strategija štirih občin, ki se vse bolj povezujejo na več ravneh, je velika osvežitev in pridobitev za naš prostor. Zato sem prepričana, da lahko v času, ko se tudi globalno rušijo marsikateri ustaljeni okviri družbenih odnosov, prav umetnost in kultura v tem prostoru ustvarita vrhunske dosežke in ponudita nove modele človekoljubne in miroljubne družbe.

I principi fondanti di un territorio l'(-e) identità, la(-e) cultura (-e), la(-e) lingua (-e), della sua popolazione

Mario Steffè, coordinatore dei programmi culturali della Comunità Autogestita della Nazionalità Italiana di Capodistria

Nella realizzazione di un documento strategico per la politica culturale del territorio viene richiesto agli operatori culturali, ai cittadini e agli organi promulgatori uno sforzo di pianificazione ed immaginazione non usuale e sostanzialmente lungimirante in quanto improntato alle prospettive di sviluppo nell'ottica di una proiezione temporale. Gli amministratori raramente promulgano atti la cui portata si estende ben al di là della durata temporale del loro mandato, e tale strategia culturale rappresenta una di queste eccezioni. Tanto più in quanto perseguita da quattro comuni che non hanno costituito una dimensione regionale, ma sono al principio di un percorso sinergico, il quale mira ad integrare alcuni settori dell'amministrazione e dei servizi di interesse pubblico.

Un'altra valenza straordinaria del processo riguarda l'affermazione delle caratteristiche fondanti e comuni della cultura del territorio, affermatesi nella prassi comune in quanto largamente percepite e socialmente condivise, ma suscettibili di diventare materia di accesa discussione e a tratti anche di confronto lacerante e divisivo nel processo della loro definizione oggettiva, analisi e quantificazione. La loro prima definizione in assoluto in un documento programmatico di tale portata riveste quindi un'importante valenza.

In questo percorso è opportuno appoggiarsi ad un'analisi cronologica dello sviluppo culturale del territorio, almeno a partire dal primo dopoguerra, ponendo l'accento su una serie di tematiche d'interesse comune che spesso per alterità differenziano l'Istria, l'Istriano e le sue espressioni culturali dal contesto nazionale. Va rilevato tuttavia che gli operatori culturali hanno identificato un elemento di fragilità insito in tale lettura: di per se' non è l'eterogeneità e l'alterità da un preteso nucleo culturale nazionale omogeneo a definire un contesto culturale periferico e i suoi momenti fondanti, ovvero le sue espressioni artistiche. Un'approfondita riflessione in materia e un riconoscimento collettivo dei principi fondanti della cultura del territorio istriano si sono tuttavia consolidati nel corso del processo di candidatura congiunta dei quattro comuni a Capitale Europea della Cultura 2025 e nell'esperienza di pianificazione culturale e scrittura progettuale di un gruppo allargato di scrittori, artisti di diversa estrazione, traduttori e operatori culturali che hanno posto a

se stessi e agli amministratori dei quattro comuni la domanda più importante: qual è la nostra identità culturale e quale offerta culturale immaginiamo nel 2030?

Le risposte acquisite sono state per la maggior parte recepite ed elaborate nella stesura della strategia culturale e potrebbero venir sintetizzate brevemente nei seguenti assunti.

Innanzitutto il territorio dei quattro comuni è omogeneo e possiede una marcata identità istriana. La sua popolazione è fiera di un'origine etnicamente eterogenea, che deriva primariamente dalle componenti autoctone slovena e italiana, con i successivi innesti demografici dallo spazio nazionale più allargato e dalle ex repubbliche jugoslave. La componente di maggioranza slovena percepisce la componente italiana del territorio, di retaggio istroveneto, ponendosi in rapporto con essa e confrontandosi con le sue espressioni specifiche. Si avvertono comunque ancora molti condizionamenti derivanti dalle vicende storiche del più recente passato: l'affrancamento dal retaggio delle turbolente vicende derivanti dal confronto etnico e nazionale nel corso del XX secolo è ancora in atto, pur essendo giunto ad una nuova fase, il cui la collettività sta rielaborando il ricordo e il trauma in forme nuove producendo alcune riflessioni inedite, dando voce alle memorie individuali e collettive al fine di esplorare la possibilità di riconciliazione a partire dal passato conflittuale.

Tra i temi ricorrenti delle espressioni culturali del territorio c'è quindi il conflitto contrapposto alla pace, la materialità della terra istriana, la pietra, il mare, il plurilinguismo come impegnativa pratica quotidiana da perseguire ma anche come caratteristica della realtà peninsulare perlomeno trilingue, la nuova immigrazione quale fenomeno sociale, culturale e linguistico, il mondo globale e digitale, il patrimonio materiale del territorio...

Quest'ultimo risulta essere uno dei temi di pubblico interesse più articolati e divisivi: da un lato i centri storici esercitano un'indubbia attrazione, ma sono fonte di costante dibattito sociale per le loro limitazioni strutturali, vincoli architettonici, per le problematiche di cura e tutela ovvero per la loro mancata applicazione, senza contare il fenomeno dello spopolamento urbano in corso e del progressivo svuotamento di contenuti dai centri storici cittadini costieri, che sembra renderli paragonabili a delle città cartolina prive di una reale vita pulsante. Emerge pertanto un altro dei temi chiave della cultura del vivere il territorio: la sua marcata stagionalità, il costo della vita eccessivo per le famiglie medie, che produce un progressivo spostamento della popolazione attiva nelle zone urbane limitrofe e nell'entroterra, dove però sono ancora deficitari rispetto ai centri urbani i servizi di base, inclusi quelli in campo culturale. Una situazione fluida, difficile da riassumere

in poche affermazioni a chi non possiede una conoscenza diretta, che si percepisce meglio se proposta attraverso delle istantanee dal territorio. In quest'ottica la produzione culturale locale si potrebbe per ipotesi riassumere in alcune delle sue manifestazioni più evidenti: uno spettacolo teatrale in una piazza capodistriana, un'esposizione in una galleria di Pirano, una festa paesana nell'entroterra, una serata del film festival internazionale ad Isola, un concerto in riva al mare ad Ancarano...

L'Istria non si riconosce in un unico scrittore, in un gruppo musicale o in un'artista particolarmente rappresentativo del territorio nel periodo dal dopoguerra ad oggi. Ogni componente culturale e linguistica possiede diverse espressioni e riferimenti. A tutte le componenti però è comune un certo spaesamento e frammentazione, sia per il tema doloroso dell'esodo della popolazione nel dopoguerra, sia per l'acquisizione di un nuovo ruolo e responsabilità sociale in seguito alla dissoluzione dell'ex-Jugoslavia e alla nascita del nuovo stato nazionale indipendente, momenti storici che si sono compiuti attraverso fasi concitate, dense di mutamenti epocali e a tratti dolorose. Se il compito individuale degli artisti e operatori culturali è in senso ampio riflettere e interpretare il reale nelle loro produzioni, quello delle amministrazioni comunali è predisporre il quadro normativo e favorire le condizioni materiali affinché si instaurino le condizioni per cui ciò avvenga. I singoli individui hanno costantemente cercato le condizioni per lo sviluppo della propria vena creativa, riuscendo in alcuni settori ad essere originali e al passo con i tempi, mentre in altri hanno piuttosto seguito, rielaborato e riproposto espressioni d'arte e cultura create altrove, come spesso accade nelle aree periferiche in cui è ancora difficile affermarsi in tale ambito.

Il compito di una strategia culturale non è solamente quello di rispondere alla domanda collettiva che indaga sulla nostra identità; quest'ultima deve piuttosto risultare una necessaria premessa, quanto quello di indicare in che direzione muoversi per ottenere i risultati preposti nel periodo a medio-lungo termine. Da appartenente alla Comunità nazionale italiana non posso che auspicare la prosecuzione e l'incremento dell'interesse nei confronti della posizione specifica della componente italiana del territorio e delle sue espressioni culturali. Non è superfluo ricordare che in momenti prolungati di crisi qual è quella innescata dalla pandemia, la gerarchia degli interventi riserva maggior importanza a quelli che sono i comparti strategici della vita sociale e dell'economia, perché da essi dipendono in gran parte le risorse che garantiscono la sostenibilità del sistema pubblico anche a livello locale. Non dobbiamo però incorrere nell'errore di sottovalutare e mettere

temporaneamente in disparte settori quali la cultura ed altri servizi sociali di pubblica utilità, fondamentali per una crescita anche morale e qualitativa della società.

In questo contesto penalizzante, caratterizzato dalla selezione delle risorse e da una diversa razionalità d'intervento, sono i gruppi sociali più deboli ed esposti a correre il maggior pericolo di venir trascurati. La Comunità nazionale italiana, in quanto espressione di minoranza, figura tra le componenti esposte a tali rischi. Per questo motivo è importante che nonostante la crisi in atto, le sue rivendicazioni ed aspettative in campo culturale non vengano trascurate.

In qualità di operatore culturale auspico inoltre un miglioramento delle infrastrutture per la produzione culturale delle nostre città e un maggiore e più concertato finanziamento delle attività e dei progetti in campo culturale, asserendo con assoluta certezza che la vera sfida sta nel dotare il territorio di strutture moderne ed efficienti e di sostenere ambiti e processi di produzione culturale in grado di garantire occupazione alle future generazioni. Solamente tali premesse consentono nel mondo odierno lo sviluppo di una produzione culturale di livello e pratiche artistiche contemporanee. Un futuro possibile in cui artisti e operatori culturali possano progressivamente essere sostenuti nell'onere tecnico e finanziario per affrancare ed esaltare la loro creatività, mettendoli in grado di trasformare e iscrivere le nostre città nella mappa delle destinazioni di interesse culturale, in cui si fruisce della cultura e in cui di cultura si possa vivere.

1. IZHODIŠČE

»Kultura ni dejavnost, ki bi bila ločena od okolja, v katerem živi. Njeni umetniki, strokovnjaki in ljubitelji so povezani z vsemi segmenti družbe. S svojim ustvarjalnim delom – etično, estetsko in idejno vsebino svojih stvaritev – prežemajo celotno družbeno življenje in opozarjajo na vrednote, ki so tudi zunaj vsakodnevnega pragmatizma. Zato je treba presegati utilitarne poglede na kulturo in umetniško ustvarjanje ter si prizadevati za to, da bo v slovenski družbi prevladalo spoznanje, da je vsaka ustvarjalnost, tudi če se zdi nekoristna ali ne vedno »razumljiva«, sama po sebi vrednota. Po svojih posameznih dosežkih in kot celota je kultura gibalo človekovega duhovnega razvoja; umetniški dosežki, mišljenje in ustvarjanje sami po sebi so tisti smisel človekovega življenja, ki mu ga dajeta lepota in iskalstvo. Kultura v odprti družbi učinkuje združevalno, obenem pa svojemu okolju drži ogledalo, razpira prostor imaginacije in inovacije ter spodbuja posameznikovo in družbeno ustvarjalnost.«¹

Podlago za sodelovanje in pripravo skupne regijske kulturne strategije daje 3. odstavek 14. člena Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (v nadaljevanju ZUJIK), ki pravi, da lahko dve ali več lokalnih skupnosti oblikujejo in sprejmejo skupni Lokalni program kulture.

4. člen ZUJIK opredeljuje kulturne dejavnosti kot vse oblike ustvarjanja, posredovanja in varovanja kulturnih dobrin na področju nepremične in premične kulturne dediščine, besednih, uprizoritvenih, glasbenih, vizualnih, filmskih, avdiovizualnih, intermedijskih in drugih umetnosti na področju založništva in knjižničarstva, kinematografije ter drugih področjih kulture.

V skladu z 8. členom ZUJIK interes za kulturo temelji na zagotavljanju javnih kulturnih dobrin, s katerimi se uresničuje kulturni razvoj Slovenije in slovenskega naroda, za katerega skrbijo Republika Slovenija (v nadaljnjem besedilu: država) in lokalne skupnosti.

Javni interes za kulturo se uresničuje predvsem z zagotavljanjem pogojev za:

- kulturno ustvarjalnost,
- dostopnost kulturnih dobrin,
- kulturno raznolikost,
- uveljavljanje in razvoj slovenskega jezika,
- slovensko kulturno identiteto,
- skupen slovenski kulturni prostor,

¹ Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011.

- mednarodno prepoznavnost in uveljavitev slovenske kulture in umetnosti v mednarodnem prostoru.

Strategija temelji na: Resoluciji o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011 in se smiselno naslanja na Evropsko kulturno konvencijo², Konvencijo iz Fara³, ICOMOS-ova in UNESCO-va priporočila, na druge mednarodne listine s področja kulture ter na lokalne programe kulture Mestne občine Koper, občine Izola in Občine Piran.

Lokalni program kulture Občine **Piran** 2018–2021 je prvi strateški dokument na področju kulture na območju istrskih občin. Njegova veljavnost je bila decembra 2019 podaljšana do leta 2030.

Dokument prepoznava nekatere strateške usmeritve, ki so nujne za razvojni preboj na področju kulture, kot so to stabilen finančni in organizacijski okvir tako za javne zavode kot druge ustvarjalce v kulturi, sodobna kulturna infrastruktura, mednarodna vpetost in prepoznavnost, ustreznejše vrednotenje lokalnih kulturnih posebnosti, povezovanje med kulturnimi akterji znotraj občine, v Istri in širše.

Občina Izola je Lokalni program kulture 2021–2025 napisala v sodelovanju z deležniki s področja kulture. Vizija lokalnega programa kulture stremi k izboljšanju splošnega razvoja kulturnega sektorja na vseh nivojih skupaj z novo načrtovano infrastrukturo – Istrskim kulturnim centrom Izola, ki bo zgrajen do leta 2026.

Lokalni program kulture Mestne občine **Koper** 2019–2023 predstavlja stanje na področju kulture v MOK in opredeljuje usklajene strateške usmeritve razvoja področja kulture. Veljavnost programa je bila decembra 2019 podaljšana do leta 2030.

Občina **Ankaran** pripravlja Lokalni program kulture v skladu z usmeritvami ZUIK.

² (Evropsko kulturno konvencijo)

³ (http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/199/)

2. ISTRA

*»Kar sem, si, Istra, ti mi dala,
pečat si užgala za vse dni,
zato se vsaka moja pesem
ob tvojih strunah uglesi.«
Alojz Kocjančič, Motto*

Štiri istrske občine – Piran, Izola, Koper in Ankaran – tvorijo območje, ki se **razlikuje** od ostalih delov Slovenije. Zaznamujeta ga **morje**, ki ustvarja tesno povezavo med mesti, in **sredozemski značaj**. Območje je narodnostno mešano, tu živijo pripadniki avtohtone italijanske narodne skupnosti, poleg slovenščine je uradni jezik tudi italijanščina. Danes v Istri biva tudi veliko pripadnikov narodov iz prostora nekdanje Jugoslavije.

Slovenski del Istre je geografsko zamejen s kraškim robom, dolino reke Dragonje in morjem. Povezuje ga skupna zgodovina. Na tem območju so se prepletali različni politični vplivi in državni sistemi – Rimski imperij, Oglejski patriarhat, Goriška grofija, Beneška republika, Habsburška monarhija, Ilirske province, Kraljevina Italija, Socialistična federativna republika Jugoslavija ter sedaj republike Slovenija, Hrvaška in Italija. V različnih zgodovinskih obdobjih je Istra imela pomembno pomorsko in gospodarsko vlogo, pridobila je močno samostojno regijsko identiteto – bila je stičišče romanskih, germanskih in slovanskih jezikov, med Sredozemljem in Srednjo Evropo; ustvarjala je povezavo med Beneško republiko in Habsburško monarhijo, med kapitalističnim Zahodom in socialističnim Vzhodom ter nenazadnje med morjem in celino. Območje je bilo talilni lonec kultur, v katerem so se mešali vplivi iz celotne Evrope in Sredozemlja.

Urbanistična struktura mest priča o bogati zgodovini območja, ki je bilo od nekdanj vpeto v kulturni razvoj severnega Jadrana in je skozi stoletja utrjevalo svoje kulturne značilnosti. Urbanistični razvoj piranskega in koprškega polotoka ter izolskega otoka je zaznamovala tudi poltisočletna beneška oblast, ki je vplivala na izoblikovanje značaja prebivalstva. Dediščina preteklosti se ohranja v obliki istrobeneškega in istrskega narečja, a je ravno tako prisotna v ostalih družbenih značilnostih kot na primer v praznovanjih, navadah, tipičnih jedeh in glasbenem izročilu.

V povojnem obdobju se je kulturna politika Istre močno naslanjala na organizirane oblike podeželske kulturne ustvarjalnosti (dramsko-glasbene skupine, raziskovalna dejavnost – na primer raziskovanje staroselske kulture).

Istra je vedno bila obmejna regija, ki je skozi zgodovino doživljala burne spremembe in politična preoblikovanja. Nedavna postavitve žičnate ograje na schengenski meji Evropske unije med Slovenijo in Hrvaško v Istri je ponovno zarezala v njeno večetnično bit.

Zgodovinske procese v Istri so zaznamovale številne politične in kulturne spremembe – predrimsko prebivalstvo je bilo vključeno v Rimski imperij, po njegovem propadu je področje prišlo pod oblast Bizanca, obšli so ga Langobardi, osvojili Franki in poselili Slovani. Skozi stoletja so se zvrstila naseljevanja v zaradi kuge izpraznjena območja in odseljevanja. Posebej intenzivno je bilo doseljevanje v obdobju prihoda osmanskega cesarstva na Balkan. Takrat so se v beneško in avstrijsko Istro organizirano zatekali Albanci, Vlahi, Grki, južni Slovani. Benečani in Avstrijci pa so naseljevali tudi Furlane, Benečane in Slovence. Politične in kulturne spremembe so se zgodile tudi po drugi svetovni vojni in ponovno ob razpadu Jugoslavije. Današnji Istrani so zato večinoma zelo mešanega porekla; jeziki in narečja še danes pričajo o raznolikosti svojega izvora.

»V Istri imamo različne skupine s simbolnimi mejami in konfliktnimi spomini: Italijane, ki so ostali, Italijane, priseljene iz hrvaškega dela Istre, in tiste, priseljene iz Italije, Italijane iz etnično mešanih družin, hrvaške priseljence iz Istre, slovenske priseljence iz širše primorske regije, med njimi tudi t. i. »povratnike«, ki so pred fašizmom zbežali v Jugoslavijo in se »vrnili« v slovenski del Istre, pri čemer so zadnje skupine navajene sobivanja z Italijani. Poleg njih so še slovenski priseljenci iz kontinentalne Slovenije in priseljenci iz drugih republik nekdanje Jugoslavije, pri čemer se tudi tu kaže razlika med tistimi, ki so prišli prej, in onimi, ki so prišli pozneje.«⁴ Istro je zaznamovalo več faz emigracij in imigracij, kar ji daje svojevrsten pečat. Etnično mešane družine dodatno prispevajo h kompleksnosti sodobne istrske identitete.

Pravice italijanske narodne skupnosti izhajajo iz Ustave Republike Slovenije in veljavnih mednarodnih pogodb, ki so bile sklenjene po drugi svetovni vojni. Pripadnikom italijanske narodne skupnosti je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoj jezik in narodne simbole. Skupnost

⁴ Katja Hrobat Virloget, *V tišini spomina, »Eksodus« in Istra*, 2021, pp. 213, 2014.

razvija tudi gospodarske, kulturne, znanstveno-raziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva.⁵

Upravna delitev na štiri občine (do l. 2015 so bile občine tri, Ankaran je bil krajevna skupnost Mestne občine Koper) ne omejuje zgodovinskih, kulturnih in socioloških povezav. Območje sooblikujejo mnogi vidiki, mesta in urbana območja Pirana, Izole, Kopra in Ankarana pa so se razvila v tesnem sožitju z zaledjem.

Povezovanje na medobčinski ravni v tem prostoru ni nekaj povsem novega. Pred osamosvojitvijo Slovenije je obstajalo skupno telo, imenovano **Skupnost obalnih občin**, v okviru katerega so obravnavali nekatera skupna vprašanja. Skupnost obalnih občin je ustanovila Obalne galerije Piran (1974), skupno javno podjetje za oskrbo z vodo Rižanski vodovod (1989) in Znanstveno-raziskovalno središče ZRS (1994) s podporo Vlade Republike Slovenije. Skupni kulturni prostor istrskih občin je privedel do ustanovitve **Obalne kulturne skupnosti**, ki je bila leta 1995 razpuščena iz formalnih razlogov. V letih po osamosvojitvi je bilo delovanje veliko bolj osredotočeno na posamezne občine, na razvojne projekte in naloge izvirnih pristojnosti, zato je bilo sodelovanja s sosednjimi občinami manj. Stanje se je sčasoma spremenilo in sodelovanje v Istri je postalo vedno bolj sistematično. Strateško pomembne teme naslavlja danes **Koordinacija županov slovenske Istre P. I. K. A.**⁶, ki s sodelovanjem in usklajevanjem lokalnih politik ustvarja boljše pogoje za življenje lokalnega prebivalstva Istre, hkrati pa smiselno in povezovalno rešuje dileme med državo in lokalno skupnostjo. Krepitev medobčinskega sodelovanja in postavljanja skupnih ciljev je spodbudilo tudi dejstvo, da v Sloveniji ne obstaja raven regionalne regijske uprave. Štiri občine so tako uvidele koristi redne izmenjave informacij, koordinacije načrtov in ukrepov ter razvoja politik in skupnega administrativnega dela na področjih načrtovanja ter upravljanja obale in morja, dolgoročnega upravljanja z vodami, požarne varnosti in civilne zaščite, reševanja prometnih težav, razvoja turizma in kulture Istre.

⁵ Zaradi pravice do vzgoje in izobraževanja v italijanskem jeziku poteka vzgojno-izobraževalno delo v italijanskem jeziku (v šolah z italijanskim učnim jezikom, slovenščina pa se poučuje kot jezik okolja) in v slovenskem jeziku (v šolah s slovenskim učnim jezikom, italijanščina pa se poučuje kot jezik okolja).

⁶ Župani štirih občin slovenske Istre so 13. 5. 2019 z dogovorom o medsebojnem sodelovanju, partnerstvu in zavezništvu občin slovenske Istre št. 1-I/2019 ustanovili Koordinacijo županov slovenske Istre P. I. K. A. (Piran, Izola, Koper, Ankaran).

Gospodarstvo je v Istri tesno povezano z njenim geostrateškim položajem in naravnimi danostmi, ki omogočajo razvoj turističnih, transportnih, logističnih ter kmetijskih dejavnosti. Mesta izvajajo svojo vlogo upravnih in izobraževalnih središč, zaledje pa zaznamujejo kmetijstvo z visoko dodano vrednostjo, podjetništvo in trajnostni turizem, ki je prepoznan kot gospodarska panoga posebnega pomena.

Turizem predstavlja velik izziv, saj ima lahko v množični obliki tudi pomembne negativne učinke (gentrifikacija mestnih središč, okoljski pritisk, sezonskost zaposlitev). V Istri to panogo vidimo kot trajnostno naravnani turizem, ki ustvarja veliko razvojnih možnosti in pozitivnih učinkov na lokalno okolje: ohranja naravne danosti, spodbuja sonaravno kmetijstvo in pridelavo tipičnih pridelkov ter malo gospodarstvo kot sestavni del povezovanja turistične ponudbe. Turizem v Istri mora v čim večji meri ohranjati svoj značaj, krepiti povezavo med mesti in podeželjem ter ustvarjati podjetniške priložnosti za mlade.

Istra potrebuje tudi izboljšano **prometno infrastrukturo**, predvsem železniške povezave za umik tovarnega prometa s cest, smiselne cestne povezave s sosednjimi državami, pomorski potniški promet ter **učinkovit javni promet**. Načrtovanje in spodbujanje trajnostnih oblik mobilnosti je nujno za doseganje dolgoročne vzdržnosti.

V letu 2021 Istra še vedno nima zagotovljene nemotene in zanesljive oskrbe s pitno vodo. Trenutni vodni vir ne zadošča naraščajočim potrebam, še zlasti v obdobju turistične sezone, ko se hkrati drastično poveča število prebivalcev, in je vodni režim zaradi vremenskih vplivov velikokrat ogrožen.

Eden od aktualnih negativnih trendov je **beg možganov** zaradi **pomanjkanja delovnih mest** z visoko dodano vrednostjo – tudi na področju kulture. Dodaten vzrok za odhod mladih s tega območja je pomanjkanje cenovno dostopnih stanovanj.

Spremembe načrtovanja in delovanja narekuje tudi **podnebna kriza**. Velik del prebivalstva živi v naseljih, ki ležijo neposredno na ali blizu morske obale. Dvigovanje morske gladine ogroža način življenja in kulturno dediščino. Dejavno se moramo začeti spopadati s posledicami ekstremnih vremenskih pojavov, ki so postali del našega vsakdana.

Pandemija bolezni Covid-19 je pokazala ranljivost večine družbenih sistemov in močno je prizadela prav kulturno področje. Kulturo se opazuje, gleda, posluša, obiskuje, uživa. Pomembne so neposredna izkušnja, prisotnost, interakcija in angažiranost. Vse to je v času in okoliščinah epidemije izpuhtelo in pustilo kulturni sektor v pomanjkanju možnosti za delo. Nosilci družbenega razvoja in lokalne skupnosti bomo morali načrtovati tudi rešitve za take okoliščine, saj kulture dolgoročno ne moremo in ne smemo zanemariti. Kultura je v spremenjenem načinu življenja, ki se obeta tudi po koncu pandemije, eden od ključnih pogonov življenja.

Istrska kulturna strategija, Kultura.PIKA je pomemben in hkrati logičen **korak tesnejšega povezovanja** na podlagi preteklega sodelovanja, ki pa je bilo večinoma prepuščeno posameznim projektom ter vztrajnejšim in ambicioznejšim izvajalcem. Na drugi strani se štiri občine povezujejo in sodelujejo s širšo obmejno istrsko regijo (vključno s Trstom v Italiji in Istrsko županijo na Hrvaškem), kar je ena ključnih usmeritev za nadaljnji razvoj, v okviru katerega se istrske občine soočajo z mnogimi izzivi.

3. KULTURA V ISTRI

Umetnost v Istri zaznamujejo materialna kultura, ohranjanje večjezičnosti in jezikovne zvrstnosti, državne in etnične meje. Med ponavljajočimi se temami umetniškega izražanja lahko izpostavimo zgodovinski konflikt oziroma željo po spravi in miru, materialno dediščino istrskega polotoka (ki se izraža skozi povezanost ustvarjalca z zemljo, kamnom in vodo), večjezičnost kot značilnost polotoške realnosti, tranzitnost območja kot družbeni in kulturni fenomen ter nenazadnje učinek globalizacije in digitalizacije sveta.

Območje štirih istrskih občin tvori kulturni prostor s skupnimi občinstvi, ki se udeležujejo kulturnih dogodkov v vseh štirih občinah, in znotraj katerega deležniki ustvarjajo in ponujajo vsebine z mislijo na celotno območje ali celo širše.

Istrske občine že sedaj sodelujejo pri skupnih kulturnih iniciativah, med katere spara tudi Kocjančičeva nagrada. Skupno nagrado podeljujejo občine Piran, Izola, Koper in Ankaran za posebne dosežke pri oblikovanju kulturne podobe slovenske Istre. Nagrada je poimenovana po duhovniku in pesniku Alojzu Kocjančiču.

Poleg lokalnih javnih zavodov na tem območju aktivno delujejo še nacionalne institucije, ki so aktivne tudi na področju kulture, to so: Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Pokrajinski arhiv Koper, Zavod za varstvo kulturne dediščine – OE PIRAN, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Škofijski arhiv Koper in Centro italiano »Carlo Combi« – Italijansko središče »Carlo Combi«. Delovanje javnih zavodov in institucionalnih deležnikov dopolnjuje veliko število izvajalcev, ki delujejo ljubiteljsko oz. prihajajo iz polja nevladnih organizacij, pokrivajo pa pestro paleto področij umetnosti in kulture.

Kulturni sektor štirih občin je razpršen in osredotočen na lokalno raven, izjeme so redke. Nekateri deležniki lahko organizirajo dogodke na višji ravni s široko evropsko in mednarodno perspektivo, pogosto pa nacionalna in čezmejna občinstva niso dosežena. Samo usklajen regionalni pristop h krepitvi zmogljivosti sektorja lahko zagotovi nadaljnjo rast.

Želimo si, da bi bila Istra prihodnosti prijaznejši prostor za ljudi in naravo, kultura pa je eno ključnih orodij, da to lahko dosežemo. Zato moramo kulturi dati več prostora in sredstev, predvsem pa več

družbene relevance. Štiri občine, ki tvorijo skupni prostor ob morju, tj. funkcionalno somestje⁷, imajo oblikovane svoje lastne lokalne programe kulture ali ustrezne razvojne načrte, na podlagi katerih oblikujejo kulturno področje na svojem teritoriju. Znotraj teh programov in načrtov je oblikovana in vzpostavljena osnovna shema organiziranja ter financiranja kulture v občinah. Na ta način so zadovoljene osnovne potrebe področja in izvajanje pripadajočih javnih služb. Skupna kulturna strategija štirih občin ne nadomešča teh programov, temveč jih nadgrajuje in povezuje.

⁷ Somestje oziroma konurbacija je »policentrična urbana aglomeracija več medsebojno povezanih, načeloma po velikosti primerljivih mest, ki so zaradi lastne rasti in pripojitev manjših naselij danes fizično in funkcionalno povezana, ohranjajo pa lastno identiteto in upravo«. To je »skupina medsebojno povezanih mest, v katerih se dejavnosti razporejajo po načelu dopolnjevanja funkcij in ki skupaj tvorijo hierarhično višje vozlišče v omrežju naselij, kot bi ga vsako posamezno mesto«. Inštitut za politike prostora (2021): Izrazje. Dostopno prek: <https://ipop.si/urejanje-prostora/izrazje/> (29. 4. 2021). Sodobni slovenski geografi somestje Koper-Izola-Piran opredeljujejo kot »mrežno somestje, saj prihaja do pretoka delovne sile med vsemi tremi kraji, prav tako se vsa naselja tudi funkcijsko dopolnjujejo«. Nared, Janez, Razpotnik Visković, Nika (2016). Somestja v Sloveniji. Geografski vestnik, letnik 88, številka 2, str. 51–68.

3.1 Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti na področju kulture na območju štirih občin (SWOT⁸)

PREDNOSTI: • raznovrstna kulturna dediščina • številčnost razglašenih spomenikov kulturne dediščine • večkulturna identiteta Istre • številčnost javnih kulturnih zavodov • razvita ljubiteljska kultura • številni ustvarjalci na področju ljubiteljske kulture • pomembna vloga kulture na podeželju • prepoznavna urbana kultura v mestih • delovanje italijanske narodne skupnosti • skupno občinstvo • močno razvit turizem • obmorska lega in možnost prireditev na prostem • univerza • stabilna proračunska sredstva za kulturo • sinergije javnega in nevladnega sektorja • izmenjava dobrih praks • aktivna dvojezičnost • stabilno sofinanciranje javnih kulturnih zavodov	SLABOSTI: • pomanjkljiva sodobna kulturna infrastruktura • zahtevnejša koordinacija zaradi velikega števila deležnikov • zaprtost, samozadostnost kulturnega sektorja • majhen odstotek financiranja JZ iz neproračunskih virov • omejene možnosti nevladnega sektorja • premalo zahtevnejših produkcij • pomanjkanje vadbenih prostorov za kulturno udejanjanje na področju glasbe, plesa in gledališča • različni administrativni okvirji • premalo sodobnih umetniških praks • pomanjkljiva integracija priseljencev • neprožnost javnih zavodov • slabo stanje nepremične kulturne dediščine • različna merila in kriteriji javnega financiranja • otežen vstop mlajše generacije na kulturni trg • premajhno vlaganje v razvoj kompetenc kadra
PRILOŽNOSTI: • usklajevanje terminov večjih dogodkov • skupni koledar kulturnih dogodkov • tesnejše povezovanje kulturnih deležnikov • optimizacija javnih zavodov • iskanje kadrovskih sinergij • medinstitucionalno povezovanje • medpodročno povezovanje • večje možnosti za pridobivanje sredstev • razvoj občinstev • dvig kakovosti vsebin • možnost medobčinskega financiranja • usklajena skrb za kulturno dediščino • skupno posvetovalno telo občin za kulturo • obmorska lega • razvoj kulturnega turizma • vzpostavitev novih izobraževalnih zmogljivosti • krepitev zmogljivosti • čezmejno sodelovanje • možnost čezmejnega občinstva • povezovanje s slovensko narodno skupnostjo v Italiji • povezovanje s slovensko narodno skupnostjo na Hrvaškem • prisotnost drugih etničnih skupnosti • globalni kulturni trg • univerza • sistemski pristop h kulturni vzgoji	NEVARNOSTI: • sezonski pritisk množičnega turizma na območje • različni občinski interesi • beg možganov • odvisnost kulture od politične situacije • neažurnost nacionalnega programa za kulturo (NPK) • ohranjanje <i>statusa quo</i> • populizem • komercializacija kulturne ponudbe • podnebne spremembe in dvig morske gladine • provincialnost • politično kadrovanje v javnih ustanovah

⁸ SWOT analiza oziroma PSPN matrika: prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti.

3.2 Opis trenutnega stanja po posameznih področjih kulture in nosilcev kulturne dejavnosti v štirih istrskih občinah

3.2.1 GLASBA

Glasbene umetnosti so področje, ki vključuje vse zvrsti, prakse in vsebine glasbenega ustvarjanja. Sem sodijo tradicionalne glasbene zvrsti, ki so se razvijale skozi dolgo zgodovino glasbe: etnoglasba, komorna in orkestralna glasba, zborovsko petje in glasbeno-scenske predstave, vključno s klasično in sodobno opero. Sem sodijo tudi popularna glasba, rock, jazz, elektronska glasba, eksperimentalna glasba in druge sodobne glasbene zvrsti.

Istra gradi na svojem bogatem glasbenem izročilu, od tradicionalne šesttonske lestvice istrske ljudske glasbe do akustičnega fenomena Tartinijevega tretjega tona.

Glasbeniki delujejo v številnih glasbenih skupinah, zasedbah in ansamblih tudi na širšem glasbenem področju (rock, jazz, etno ...), večina ljubiteljsko, nekateri pa tudi profesionalno. Veliko je zasedb ljudske glasbe, ki ohranjajo etnološko dediščino. Med klasične zasedbe, ki bi jih izpostavili, sodijo Obalni komorni orkester in več pihalnih orkestrov, kot so Pihalni orkester Piran, Pihalni orkester Koper in Pihalni orkester Izola. Mešani pevski zbor Obala je že štiri desetletja v evropskem vrhu zborovskega petja.

Glasbena šola Koper, ustanovljena leta 1948, s podružnicama v Piranu in Izoli, izobražuje mlade glasbenice in glasbenike, ki lahko nadaljujejo učenje glasbe na Umetniški gimnaziji v Kopru. Učenci glasbene šole nastopajo na proslavah in prireditvah v Istri, iz nje izhajajo mnogi orkestri, ki pogosto gostujejo v tujini, ter komorne zasedbe in zbori, ki na koncertih v dobršni meri vzgajajo koncertno občinstvo.

Mešani pevski zbor Giuseppe Tartini iz Pirana se ponaša z dolgoletno tradicijo, saj deluje od leta 1975. V povojnem obdobju so v okviru italijanskih skupnosti nadaljevali tradicijo mandolinistike.

Na področju resne glasbe izstopa mednarodno profiliran Tartini festival z vrhunskimi glasbeniki in 20-letno tradicijo. Vrhunski koncerti komorne glasbe se odvijajo v okviru Piranskih glasbenih večerov.

V Istri različni organizatorji prireajo številne glasbene prireditve, kot so posamezni koncerti, srečanja glasbenih skupin, glasbene delavnice in poletne šole. Območje pomembno zaznamuje tudi popularna glasba: istrsko kantavtorstvo odslikava kulturno krajno in ohranja izvirne istrske dialekte. Tu deluje več organizatorjev in producentov zabavne glasbe, ki je zelo priljubljena. Glasbene prireditve so pogosto izraz sinergije med kulturo in turizmom.

Aktive so tudi številne garažne skupine in uveljavljajo se sodobni glasbeni izrazi. Mnoge glasbene skupine, ki se pogosto soočajo s prostorsko stisko in pomanjkanjem prostorov za vadbo in produkcijo pa redno organizirajo koncertne prireditve in festivale.

V koprski stolnici se je uspešno zaključil projekt postavitve novih orgel, s katerim bo vzpostavljeno tudi posodobljeno prizorišče za glasbene dogodke.

Smernice:

Izkazuje se potreba po vzpostavitvi zaprtega prizorišča in dodatnih možnosti za izvedbo koncertov in drugih prireditev.

Vrhunske glasbenike s tega področja želimo združiti v polprofesionalni simfonični orkester.

Vrhunske glasbene prireditve in festivale bo treba skupno podpreti.

3.2.2 UPRIZORITVENE UMETNOSTI (GLEDALIŠČE IN PLES)

Uprizoritvene umetnosti so področje, ki zajema različne oblike, prakse in izraze gledališke ustvarjalnosti in plesa: dramsko in lutkovno gledališče, postdramsko gledališče, balet, sodobne plesne prakse, ambientalno in ulično gledališče ter razne eksperimentalne in raziskovalne gledališke prakse (*performans*, fizično gledališče ipd.). Ob tradicionalnih se uveljavljajo nove, moderne oblike uprizoritvenih umetnosti, ki se izkazujejo predvsem s povezovanjem in oblikovanjem vsebin z različnih kulturnih področij.

Uprizoritvene umetnosti se oblikujejo tudi preko ljubiteljske kulture ter v okviru gledaliških in plesnih festivalov, ki različnim občinstvom ponujajo vpogled v domačo in mednarodno produkcijo. Izvajajo se tudi v netradicionalnih okoljih, kot so ulice, trgi, mestna jedra in odsluženi industrijski objekti, v veliki meri tudi na podeželju.

Temeljni instituciji uprizoritvenih umetnosti v Istri sta Gledališče Koper z lastno gledališko produkcijo in Avditorij Portorož s postprodukcijo oziroma gostovanji. Prisotna je tudi bogata ljubiteljska dejavnost z uspešnimi gledališkimi skupinami, kjer izpostavljamo Center za kulturo, šport in prireditve Izola (CKŠP). Bogata je tudi festivalska ponudba – naj naštejemo samo nekatere tradicionalne dogodke: Primorski poletni festival, Frivolut – Festival uličnih umetnikov in ulične kulture ter Mednarodni center Lutkovne umetnosti Koper, ki organizira festival lutkovnega in uličnega gledališča.

Področje plesa v Istri nima institucionalne produkcije, kljub temu pa delujejo različne plesne skupine, ki razvijajo balet, folkloro in sodobne plesne prakse. Plesno izobraževanje je organizirano v sklopu osnovnega izobraževanja na Oddelku za balet Glasbene šole Koper, izpostaviti je potrebno tudi program umetniške gimnazije. Pomembno vlogo pri razvoju plesne dejavnosti imajo tudi organizacije, ki delujejo na ljubiteljskem področju.

Načrtovana je vzpostavitev nove infrastrukture za uprizoritvene umetnosti – nov Kulturni center v Izoli in kulturno stičišče v Kopru.

Smernice:

Želimo si okrepiti gledališko produkcijo tudi z vsebinskim povezovanjem Gledališča Koper in Avditorija Portorož.

Želimo omogočiti tudi boljše pogoje za delo na področju mladinskega in otroškega gledališča, lutkovnega gledališča in plesne dejavnosti – tako na področju infrastrukture kot pri razvoju kadra.

3.2.3 VIZUALNE UMETNOSTI

Področje vizualnih umetnosti zajema likovno, upodabljalno umetnost in vizualno umetnost v ožjem smislu. Sem spadajo slikarstvo, risba, grafika, ilustracija, strip, kiparstvo, fotografija, video, oblikovanje ter arhitektura. Tradicionalne oblike vizualnih umetnosti dopolnjujejo sodobne interdisciplinarne prakse. Vizualne umetnosti so pomemben segment naše kulturne istovetnosti. Na območju Istre je vodilna ustanova na področju upodobitvenih umetnosti javni zavod Obalne galerije Piran. Poleg matične Mestne galerije sodijo pod njihovo okrilje še Galerija Herman Pečarič v Piranu, razstavišče Monfort v Portorožu, Galerija Meduza in Galerija Loža v Kopru ter zbirka kamnitih skulptur na prostem Forma viva na Seči pri Portorožu. S svojo mednarodno usmeritvijo pripravljajo uveljavljene tradicionalne prireditve, kot so Mednarodni simpozij kiparjev Forma viva (1961–), Ex-tempore Piran (1966–) in Piranski dnevi arhitekture (1983–).

Društvo likovnih umetnikov Insula (DLUI) je regionalno združenje profesionalnih likovnih umetnikov, ki je proti koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja ustanovilo lastno galerijo Insula v Izoli. Poslanstvo DLUI je spremljanje, vzpodbujanje in predstavitev avtohtonega likovnega dogajanja. DLUI je ob javnem zavodu Obalne galerije Piran, s katerim redno sodeluje oziroma se vsebinsko programsko dopolnjuje, druga najpomembnejša institucija, ki se v Istri ukvarja s tovrstno dejavnostjo.

Pomembno vlogo imajo tudi drugi deležniki: Društvo likovnih pedagogov Primorja, CKŠP Izola, Zveza kulturnih društev Koper, Zveza kulturnih društev Piran, Pokrajinski muzej Koper, razstavišča italijanske narodne skupnosti Palača Gravis Buttora v Kopru, Palača Manzioli v Izoli in Palača Tartini v Piranu ter različne zasebne galerije in ateljeji.

V Istri je močno prisotno ljubiteljsko likovno ustvarjanje in izražanje, ki ga podpirajo predvsem neinstitucionalni deležniki, Univerza za tretje življenjsko obdobje, Ljudska univerza in vrsta nevladnih organizacij.

V Istri nimamo razstavišča, kamor bi lahko umestili obsežnejšo razstavo in ki bi ustrezalo sodobnim merilom razstavnega prostora. Kritično je tudi pomanjkanje depojskih prostorov. Treba bi bilo vzpostaviti stalno zbirko del primorskih avtorjev, ki jo pripravlja Društvo likovnih umetnikov Insula Izola, ter najti dodatne razstavne prostore za obstoječo zbirko slovenske umetnosti Obalnih galerij.

Smernice:

Nujna je ureditev novih depojskih zmogljivosti.

Vzpostaviti želimo dodatne razstavne prostore, kamor bi lahko umestili tudi večje razstave, ter vzpostaviti stalne razstavne prostore za Zbirko južno primorskih avtorjev in ostale obstoječe zbirke. Vsi morajo ustrezati sodobnim merilom razstavnih prostorov.

Treba je prepoznati in urediti zunanje razstavne prostore.

Vzpostaviti želimo stalno mrežo sodelovanja med nosilci srednješolskega in visokošolskega izobraževanja na področju umetnosti in institucijami kulturnega razvoja s povezovanjem pedagoške in kulturno-umetniške stroke.

3.2.4 FILM

Istra ima kot filmska lokacija bogato tradicijo, za filmsko produkcijo v tem prostoru pa trenutno skrbi le lokalni RTV center, sicer so sredstva centralizirana v Slovenskem filmskem centru. To področje umetniškega ustvarjanja se odvija predvsem prek filmskih festivalov in filmske vzgoje, v okviru katerih se filmi prikazujejo. Drugi pomembni akter je Zavod Otok, ki organizira mednarodni filmski festival Kino otok – Isola Cinema in sistematično deluje predvsem na področju filmske vzgoje. V Portorožu se odvija osrednji Festival slovenskega filma.

Filmska infrastruktura je na nezavidljivi ravni, Koper ima kino multipleks, v Izoli pa deluje Art kino Odeon, ki je član Art kino mreže Slovenije in se vsebinsko posveča predvsem kakovostni filmski produkciji.

Zaradi nezadostne in pomanjkljive infrastrukture je oteženo tudi izvajanje filmsko-kulturne vzgoje otrok in mladih v okviru obstoječih formalnih (šolskih) in neformalnih (prostočasnih) dejavnosti.

Na področju filma je treba vzpostaviti ustrezen prostor, posvečen spodbujanju filmske kulture – spoznavanju, dožemanju in razumevanju filma kot umetnosti in vplivnega sporočilnega medija.

Medgeneracijska filmska vzgoja naj spodbuja spoznavanje različnih filmskih žanrov, razumevanje raznolikosti filmske umetnosti in kulture, spodbuja naj razmišljanje o filmu in širi pogled na film ter družbeno podobo sveta.

Smernice:

Okrepiti moramo vlogo prepoznavnih filmskih festivalov.

Zagotoviti želimo boljšo infrastrukturo, ki bo omogočila tudi izvajanje filmske vzgoje za mlade.

Poskrbeti pa je treba tudi za zunanja prizorišča.

3.2.5 MEDIJI

Razvitost medijske krajine v slovenski Istri je v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami nadpovprečna. K temu so prispevali njen geostrateški položaj, prepletenost različnih kultur in pomembni zgodovinski dogodki. Tisk in radio imata na tem območju več kot 70-letno zgodovino, regionalna televizija neprekinjeno deluje že 50 let. Radio Koper, Radio Capodistria in TV Koper – Capodistria se povezujejo v regionalni RTV-center, ki ustvarja, pripravlja in oddaja radijski in televizijski program v slovenščini, radijski in televizijski program za italijansko narodno skupnost,

radijski in televizijski program za slovensko narodno skupnost v Italiji in oddaje za nacionalne radijske in televizijske programe.

Primorske novice so prvi in edini regionalni dnevnik v Sloveniji, ki izhaja vse od leta 1947. V slovenski Istri so najbolj bran časopis, ki poroča o družbeno pomembnih temah, bralcem zagotavlja regionalno poglobljeno poročanje, neodvisna stališča in poseben posluš za čezmejno tematiko.

Zasebni mediji dosegajo visoko število uporabnikov in pomembno vplivajo na medijsko krajino.

Posredujejo najrazličnejše informacije, tiskane, radijske ter video vsebine in posnetke tudi prek svetovnega spleta, družbenih omrežij in drugih digitalnih platform. Vendar večina zasebnih medijev deluje predvsem po načelih »infotaimenta« ali t. i. »mehkih novic«, kjer se prepletata podajanje informacij in razvedrilo oziroma zabava. Zato je nujno, da se medijske vsebine, ki so v javnem interesu in jih trg ne uspe zagotavljati, ponudi na druge načine (na primer s podporo delovanju javnim medijskim ustanovam, s podajanjem zanesljivih, preverjenih, lokalno relevantnih in verodostojnih informacij tudi prek občinskih medijskih kanalov in z drugimi ukrepi).

Zaradi raznolike medijske krajine in obilice informacij, ki jih posameznik vsakodnevno pridobi iz različnih medijev, je treba oblikovati programe medijske vzgoje in digitalne pismenosti tako za mladostnike kot za odrasle, ki bi posameznika spodbujale h kritičnemu razumevanju in sprejemanju medijskih vsebin, o katerih bi samostojno razmislil in si o njih ustvarili svoje mnenje.

Smernice:

Okrepiti moramo vzgojne programe, s katerimi krepimo prepoznavanje in kritično presojo vsebin. Podpirati je treba kakovostno, verodostojno medijsko delovanje.

3.2.6 KNJIGA, BRALNA KULTURA IN KNJIŽNIČNA DEJAVNOST

Knjiga je temelj javnega interesa vsake kulturne politike. S promoviranjem literature, učinkovitimi modeli podpore knjigi in sodobnimi strokovnimi spoznanji s področja bralnih motivacij poudarjamo pomen branja in uveljavljamo prakse, ki knjigi dajejo vlogo pomembnega dejavnika socialne povezanosti. Ob tem se zavedamo, da sta branje in bralna pismenost ključna dejavnika za duhovni razvoj posameznika, njegove ustvarjalnosti in znanja.

Javni interes na področju knjige se v Istri uresničuje preko javnih zavodov – predvsem knjižnic, društev, drugih organizacij, gospodarskih družb in posameznikov.

V Istri delujejo različne knjižnice, vključene v nacionalno knjižnično bazo (COBISS). Tri splošne knjižnice: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, ki ima poleg osrednjega sedeža v Kopru tudi

enoto v Ankaranu, Mestna knjižnica Izola in Mestna knjižnica Piran. Poleg njih delujejo tudi visokošolske knjižnice (Univerzitetna knjižnica Univerze na Primorskem in knjižnica Fakultete za pomorstvo in promet), specialne (npr. knjižnica ZRS Koper, knjižnica piranskega pomorskega muzeja, knjižnice italijanske narodne skupnosti v Izoli, Piranu in Kopru ...) ter knjižnice srednjih in osnovnih šol.

Poleg izvajanja kulturnega, domoznanskega, izobraževalnega in socialnega poslanstva ter dvigovanja bralne kulture in ravni znanja splošne knjižnice razvijajo tudi sodobne pristope k širjenju bralne kulture in vseživljenjskega učenja. Poleg številnih dogodkov izvajajo inovativne projekte, kot so knjiga na dom, bralne akcije (Primorci beremo, Rovka Črkolovka, Rastem s knjigo), bralni klubi, knjižnica na plaži, premična zbirka za hotelske goste (Slovenci za turiste), literarni večeri, knjigomati in potujoča knjižnica (bibliobus). Na območju Istre vse tri splošne knjižnice izvajajo tudi program za pripadnike italijanske narodne skupnosti.

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper je ena od desetih splošnih knjižnic v Sloveniji, ki poleg knjižničnih storitev za prebivalce občin Koper in Ankaran opravlja še posebne naloge osrednje območne knjižnice za Obalno-kraško območje.⁹ Ohranjene knjižne zbirke iz samostanskih, javnih ter zasebnih knjižnic, ki so odraz živahnega kulturnega utripa Istre v celotnem zgodovinskem razponu se nahajajo v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper, v Palači Besenghi degli Ughi v Izoli in v Pomorskem muzeju »Sergej Mašera« Piran.

Področje založništva ima bogato tradicijo (knjige nekdanje koprskе založbe Lipa, literarne in kulturne revije Bori, Obala, Primorska srečanja, še vedno izhajajoča Fontana, mnogi kakovostni avtorji in avtorice, prevajalci in prevajalke ...), ki jo danes na visoki kakovostni ravni knjižnih objav nadaljujeta zlasti partnerski založbi Hyperion in KUD AAC Zrakogled. Literarna revija Fontana je odprla pot številnim pesnikom in pisateljem. Knjigarna in založba Libris že leta opravlja pomembno vlogo na vseh ravneh knjižne verige. V Istri sta navzoča in prepoznavna tudi strokovno in znanstveno založništvo (Založba ZRS Koper, Založba Univerze na Primorskem). Literarno ustvarjalnost spodbujajo tudi številne prireditve (koprski Pogovori o branju, Narečni večeri v organizaciji Librisa, Večeri jadranske poezije v Ankaranu, literarni večeri skupnosti Italijanov...), mednarodni festival z

⁹ Obalno-kraško območje zajema občine Koper, Izola, Piran, Ankaran, Sežano, Komen, Divača, Hrpolje-Kozino, Postojno, Pivko in Ilirsko Bistrico. V desetih občinah s skupnim obsegom 2.017,6 km² ali 9,95% površine slovenskega ozemlja živi 7,14% prebivalstva Slovenije (146.346 prebivalcev).

dvajsetletno tradicijo Forum Tomizza in zasnutki umetniških rezidenc (hiša Alojza Kocjančiča Kubed, Kosmačeva hiša Portorož). Literarni prevajalci s svojim delom povezujejo bralce in ustvarjalce ter vztrajno gradijo mostove večjezičnosti.

Smernice:

Spodbujati moramo branje in bralno pismenost, in sicer tudi z zagotovitvijo ustreznih prostorov za stik z bralci, med bralci in med bralci ter ostalimi deležniki na področju knjige (založniki, knjigotržci, avtorji ...).

Dvigniti moramo podporo obstoječim in morebitnim novim založnikom, posebej tistim, ki objavljajo kakovostno izvirno in prevodno literaturo. Okrepiti je treba vse njihove dejavnosti, ki so nujne za uspešno delovanje celotne knjižne verige (od avtorjev – pisec, prevajalec, ilustrator, oblikovalec ... – preko knjigotržcev in knjižničarjev do bralcev in nazaj).

Posebno pozornost je treba posvetiti uveljavljenim in visoko kakovostnim literarnim prireditvam ter mednarodni dejavnosti, zlasti v širšem sredozemskem prostoru.

3.2.7 KULTURNA DEDIŠČINA

Dediščina so dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih opredeljujemo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, etnične pripadnosti, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Dediščina vključuje vidike okolja, ki izhajajo iz medsebojnega vplivanja med ljudmi in prostorom skozi čas. Na področju Slovenske Istre imamo bogato snovno in nesnovno kulturno dediščino. Snovna (materialna) dediščina so glede na svojo pojavnost v prostoru posamične stavbe, skupine stavb, območja, predmeti in zbirke predmetov.

Kulturna dediščina je v vseh svojih oblikah izjemno pomemben gradnik identitete, zato je skrb zanjo ena od pomembnejših nalog lokalnih skupnosti. Osredotočiti se moramo na ohranjanje historične identitete mestnih jeder, ki so razglašena za spomenike lokalnega pomena.

Nesnovna kulturna dediščina so nesnovne dobrine, kot so prakse, predstavitve, izrazi, znanja, veščine in z njimi povezani premičnini in kulturni prostori, kjer se ta dediščina predstavlja ali izraža in jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prenašajo iz roda v rod ter jih nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino. Med enotami nesnovne dediščine, ki odražajo identiteto Istre je tudi suhozidna gradnja, ki je od leta 2018 vpisana na Unescov Reprezentativni

seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. V register nesnovne kulturne dediščine so vpisani tudi istrskobeneški govori v slovenski Istri, igra pandolo in tradicionalno pridelovanje morske soli. Na območju občine Piran so se ohranile še edine delujoče soline v Istri in v širši regiji severnega Jadrana. S solinami se je ohranil pomemben element nesnovne dediščine solinarstva. Na območju Fontanigge v Sečovljah je bil leta 1991 ustanovljen Muzej solinarstva, ki je bil leta 2001 razglašen za kulturni spomenik državnega pomena.

Na področju varstva kulturne dediščine delujejo številne javne ustanove: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije – Območna enota Piran, Pokrajinski muzej Koper, Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran, Pokrajinski arhiv Koper z enoto v Piranu, ZRS Koper, Univerza na Primorskem, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Mestna knjižnica Izola ter Mestna knjižnica Piran in Obalne galerije Piran. Pokrajinski muzej Koper, Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran in Obalne galerije Piran so državni pooblaščen muzeji in upravljajo več dislociranih enot. Naštete ustanove so eden od najpomembnejših instrumentov sodobne kulturne politike in nujni generatorji pozitivnega odnosa javnosti do kulture. Z dediščino, ki je v njihovi oskrbi, pošiljajo javnosti sporočila, s pomočjo katerih učijo prepoznavati vrednote, posredujejo modrost, odkrivajo stara znanja in tehnologije. Posebnega pomena za ohranjanje in popularizacijo dediščine v širši in čezmejni istrski regiji je dejavnost Humanističnega Društva Histria.

Smernice

V okviru strategije kulture in lokalnih programov kulture nameravamo še naprej uresničevati javno korist varstva v obliki organiziranja in podpiranja dejavnosti ter ravnanja iz prejšnjega odstavka in izvajanja ukrepov na podlagi ZVKD-1.

Vzpostaviti želimo skupni mehanizem/pisarne/strokovne skupine/telesu štirih občin za kulturno dediščino, predvsem kot pomoč lastnikom zavarovanih objektov, in za celovito dolgoročno skrb za kulturno dediščino v lasti lokalnih skupnosti.

Poskrbeti je treba za medinstitucionalno mreženje na regionalni, nacionalni in mednarodni ravni ter za razvoj stebrov varovanja in popularizacije dediščine.

Ohranjati moramo kulturno krajino solin in ponuditi perspektivo obnove solnega fonda.

3.2.8 INTERMEDIJSKA UMETNOST

Ministrstvo za kulturo RS intermedijsko umetnost definira kot *umetniške prakse, ki v raziskovanju novih izraznih možnosti ter tematik segajo prek meja etabliranih umetnostnih zvrsti in področij. V nasprotju z večpredstavnostnimi pristopi likovnih, uprizoritvenih, glasbenih in drugih uveljavljenih umetniških praks so intermedijske umetnosti pogosto naravnane transdisciplinarno (posamič vzpostavljajo novo polje raziskovanja), delujejo na presečiščih različnih znanosti in ved ter umetnosti, pa tudi sodobnih tehnologij. V svojem ustvarjalnem izrazu, uporabljenih orodjih ter pristopih se opirajo na nove informacijske in komunikacijske tehnologije oziroma medije, vsebujejo pa tudi njihovo kritično refleksijo v družbenem kontekstu. V praksi se najpogosteje manifestirajo kot instalacija, razstava, performans ali intervencija v javnem prostoru, v virtualnih prostorih oziroma na medmrežju, pa tudi kot nove eksperimentalne predstavitvene oblike.*

V Istri je intermedijska umetnost prisotna večinoma med neinstitutiziranimi producenti in samozaposlenimi v kulturi. To področje je zadnje desetletje večinoma pokrivalo Kulturno izobraževalno društvo PiNA, ki je produciralo inštalacije in dogodke. Leta 2021 je PiNA otvorila tudi HEKO, laboratorij na presečišču znanosti in umetnosti.

Najodmevnejši med dogodki v produkciji PiNE je Festival IZIS, ki je bil od leta 2013 prisoten v Izoli, leta 2019 je s podporo Obalnih galerij Piran zapolnil razstavišče Monfort, od leta 2020 pa gostuje v Skladišču Libertas. Sporadično so posamezne intermedijske predstavitve v zadnjih letih pripravile tudi Obalne galerije Piran in Festival Spekula, leta 2020 pa je nastal Festival LIFE. Iz Istre izvira tudi nekaj priznanih intermedijskih umetnikov in umetnic, ki pa so se bili primorani izseliti zaradi boljših pogojev dela.

Smernice:

Institucionalno priznanje področja in ureditev financiranja.

Zagotoviti primerno infrastrukturo za prezentacijo intermedijske umetnosti.

Spodbujati sodelovanje med kulturnimi akterji in čezsektorsko sodelovanje.

3.2.8 INFRASTRUKTURA

Kulturna tradicija je izoblikovala raznovrstno kulturno infrastrukturo, ki pa ne zadostuje v celoti sodobnim potrebam. Poleg javne kulturne infrastrukture, ki je vpisana v register Ministrstva za kulturo RS, imamo v istrskih občinah še celo vrsto drugih kulturnih prizorišč.

Občina Piran ima številno in raznovrstno kulturno infrastrukturo. Javno kulturno infrastrukturo dopolnjujejo zunanja kulturna prizorišča in zasebna kulturna infrastruktura. Številne prireditve potekajo na javnih zunanjih površinah, kot so to Tartinijev in Prvomajski trg v Piranu, Trg prekomorskih brigad v Portorožu, Park Sonce in vrt mladinskega Epicentra v Luciji, galerija na prostem Forma viva na Seči pri Portorožu ter drugod. Manjše kulturne domove, v katerih potekajo številne kulturne dejavnosti lokalnega pomena in dejavnosti ljubiteljske kulture, nadgrajujejo večji kulturni centri. Kulturna domova v Svetem Petru in Novi vasi, Galerija Božidarja Jakca v Padni, Mediadom Pyrhani v Piranu, Galerija Impresije na Fornačah, svetilnik na Punti, spominska hiša Cirila Kosmača v Portorožu, prostori Pokrajinskega arhiva Koper v Piranu in drugi prostori omogočajo izvedbo manjših kulturnih dogodkov, ki pomembno prispevajo k živahnemu utripu posameznih naselij. Kulturni centri, kot so Avditorij Portorož, Mestna galerija Piran in Galerija Hermana Pečariča v Piranu, skladišče soli Monfort v Portorožu, Gledališče Tartini v Piranu in Pomorski Muzej »Sergej Mašera« Piran, skupaj s svojimi dislociranimi enotami omogočajo izvedbo kulturnih dogodkov na visoki ravni in presegajo lokalni pomen. Tartinijeva hiša, Pastoralno kulturni center »Georgios«, križni hodnik Minoritskega samostana sv. Frančiška, nekatere hotelske dvorane in druga prizorišča dopolnjujejo javno kulturno infrastrukturo, ki je v nekaterih primerih potrebna temeljite prenove. Za Apollonijevo palačo v Piranu ter filmski studio Viba filma na Fornačah bi bilo treba najti nove vsebine. Pomembno vlogo imajo tudi prostori Mestne knjižnice Piran v Piranu in v Luciji.

Občina Izola: v izolski občini se kulturni dogodki in prireditve izvajajo v številnih javnih prostorih, med njimi so Kulturni dom Izola, Palača Manzioli, Palača Besenghi degli Ughi, Mestna knjižnica Izola, Sončna dvorana Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti, Galerija Insula, Galerija Alga, Art kino Odeon, Izolana – hiša morja, Zadrugi dom Korte, Vaški dom Cetore, Športno kulturno društvo Šared, Stara šola na Maliji. Pomembna prizorišča so tudi v zasebnih prostorih, kot je na primer Hangar Bar. Med obiskovalci pa so še posebej priljubljena kulturna prizorišča na prostem: Manziolijev trg, Letni kino Arrigoni, Lonka, Ljubljanska ulica, Arheološki park Simonov zaliv, Arheološko najdišče Kaštelir nad Kortami.

Mestna občina Koper: v Mestni občini Koper se kulturni dogodki in prireditve izvajajo v številnih prostorih, med njimi so: Pokrajinski muzej Koper, Glasbena šola Koper s koncertno dvorano, Gledališče Koper, Pretorska palača, protokolarno-prireditvena dvorana sv. Frančiška Asiškega, Center mladih Koper, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Središče Rotunda, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, prostori Univerze na Primorskem ter kulturni domovi v krajih Gradin, Črni Kal, Rakitovec, Škofije, Šmarje, Gračišče, Sočerga, Črnotiče, Bertoki, Kubed in Zazid.

Trenutno so pogoji za javno galerijsko dejavnost zagotovljeni le v Galeriji Loža, Galeriji Meduza in v razstaviščih Pretorske palače, galeriji palače Gravisi-Buttorai, na sedežu Skupnosti Italijanov »Santorio Santorio« Koper. Kot sekundarni razstavni prostori sta uveljavljena tudi Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in avla Gledališča Koper. V Kopru imamo tri zunanje razstavne prostore, to so Galerija na prostem, Mala Loža in Semedelska galerija na prostem. V obliki kulturne zasedbe vzpostavljamo novo kulturno stičišče v nekdanjem skladišču soli, ki pa kot galerijski prostor deluje le v prehodnem obdobju do začetka obnove. Glasbene in kulturne prireditve se pogosto odvijajo na zunanjih prireditvenih prostorih, med katere spadajo: potniški terminal Luke Koper, Bonifika, Titov trg, Prešernov trg, Ukmarjev trg, Martinčev trg, Pristaniška ulica in Taverna so le nekatera od zunanjih prizorišč Mestne občine Koper.

Občina Ankaran: v Ankaranu se dogodki in prireditve izvajajo na plaži Valdoltra in plaži Študent, v knjižnici na Bevkovi ulici, v prostorih osnovne šole in vrtca Ankaran, v zaklonišču na Srebrničevi ulici ter v hotelu Convent, kjer sta kot prireditvena prostora uveljavljena predvsem kapelica in vrt, na novo pa tudi kongresna dvorana.

Smernice:

Potrebna je posodobitev in dopolnitev javne kulturne infrastrukture – tako zgradb kot opreme, skladno s potrebami ustvarjalcev in občinstev.

Zagotoviti je treba ustrezno infrastrukturo za depoje in hrambo.

Na področju infrastrukture moramo poiskati sinergije. Izhajali bomo iz potreb celotnega prostora in koordinirali vzpostavljanje nove infrastrukture ter obnovo obstoječe.

V Piranu načrtujemo obnovo in nadgradnjo obstoječe kulturne infrastrukture in ureditev zunanjih kulturnih prizorišč.

V Izoli nameravamo izgraditi Istrski kulturni center.

V Kopru nameravamo vzpostaviti novo kulturno stičišče v nekdanjem skladišču soli Libertas ter posodobiti in dopolniti že obstoječo kulturno infrastrukturo.

V Ankaranu načrtujemo večfunkcijsko kulturno infrastrukturo in postavitev stalnega plavajočega odra.

Želimo, da je kulturna infrastruktura enako dostopna vsem prebivalcem Istre ne glede na to, v kateri občini se nahaja in kdo jo upravlja, bodisi da je to posamezna občina bodisi javna institucija.

3.2.10 SOFINANCIRANJE OBČIN NA PODROČJU KULTURE

Sofinanciranje vsebin na področju kulture je na območju občin Piran, Izola, Koper in Ankaran različno urejeno. Občine imajo namreč na voljo različno višino sredstev, ki je odvisna od sprejetega občinskega proračuna. Upoštevati moramo, da posamezne občine opravljajo različne obsege javnih nalog na področju kulture.

Metodologija primerjave sofinanciranja kulture s strani posameznih občin je bila izvedena na primerjavi realizacije proračunov v letih 2016-2022 in višine sofinanciranja kulturnih dejavnosti v kulturi v okviru javnih zavodov, razpisov in drugih aktivnosti.

Stolpec »Javni zavodi« ponazarja sredstva, ki jih občine namenjajo za financiranje ali sofinanciranje JZ s področja kulture (knjižnice, muzeji, galerije, gledališče, prireditve, mladina, v primeru zavodov, ki pokrivajo več področij, smo izluščili delež namenjen izključno kulturi). V stolpcu »javni razpisi« so navedena sredstva, ki so jih po posameznih občinah namenili v okviru javnih razpisov za delovanje kulturnih društev in drugih nevladnih organizacij v kulturi, za kulturne prireditve in programe v kulturi. V stolpcu »Drugo« pa so navedena sredstva, ki smo jih po posameznih občinah namenili za druge namene v kulturi. Delež sredstev, ki jih občine namenjajo za kulturo in je razdeljen po namenih, kaže, da večji del sredstev porabi za financiranje javnih zavodov na področju kulture, v katerih so občine ustanoviteljice ali soustanoviteljice. Največ sredstev v deležu proračuna za kulturo namenja Občina Piran, kjer je financiranje po namenih tudi najbolj razpršeno, največ sredstev na prebivalca pa namenja Občina Ankaran. V zadnjih letih je na splošno opaziti minimalno zmanjšanje skupnih sredstev za kulturo, vendar moramo upoštevati dejstvo, da se v teh zneskih vodijo tudi investicije. V obdobjih, ko so te aktualne, je skupni znesek večji, sicer se zniža.

Področje kulture je sofinancirano tudi s strani posameznih skupnosti Italijanov, deloma pa sega tudi na področje mladinske in turistične dejavnosti. **Ti proračunski viri niso zajeti v pričujočem pregledu, tako kot tudi ne viri, s katerimi občine zagotavljajo izvajanje dvojezičnosti.**

Javni zavodi na področju kulture, ki jih sofinancirajo občine, delujejo v Mestni občini Koper, Občini Piran in Občini Izola. Mestna občina Koper financira naslednje javne zavode: Gledališče Koper, Osrednjo knjižnico Srečka Vilharja Koper, Pokrajinski muzej Koper, Zavod za mladino, kulturo in turizem Koper in Območno enoto JSKD, projektno financira tudi Obalne galerije Piran in DLUI. Občina Ankaran sofinancira kopske zavode v deležu 5,95 % od skupnega zneska, ki ga zavodom namenjata lokalni skupnosti MOK in OA (Gledališče Koper, Osrednjo knjižnico Srečka Vilharja Koper, Pokrajinski muzej Koper, poleg tega še JSKD – Območno izpostavo Koper, ki pokriva tudi Občino Ankaran). Glasbeno šolo Koper kot soustanoviteljice sofinancirajo vse občine. V Kopru poleg omenjenih zavodov deluje tudi JZ Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče »Carlo Combi«, ki skrbi za potrebe italijanske narodne skupnosti. V Občini Piran delujejo javni zavodi Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran, Mestna knjižnica Piran, Obalne galerije Piran in Območna izpostava JSKD ter Avditorij Portorož, v Izoli pa Center za kulturo, šport in prireditve Izola, Mestna knjižnica Izola in Območna izpostava JSKD.

Vse občine namenjajo razpisna sredstva za programe društev in drugih nevladnih organizacij na področju kulture, za aktivnosti, ki se izvajajo na območjih posameznih občin, ter za neposredno financiranje in javne pozive za izvedbo prireditev, ohranjanje kulturne dediščine in investicije v najširšem pomenu.

Občine sredstva, ki so pridobljena iz drugih virov v kulturi (npr. iz evropskih in državnih razpisov, sponzorstva, donacije), namenjajo predvsem za vzdrževanje kulturne dediščine ter investicije in delovanje javnih zavodov, v manjšem delu pa tudi za večje kulturne prireditve in dogodke. V največji meri pa delovanje kulture financirajo neposredno iz proračunskih sredstev.

leto	javni zavodi	razpisi	drugo	skupaj	letni proračun	delež proračuna
2016	1.051.067,00 €	383.683,80 €	291.216,97 €	1.434.750,80 €	22.707.462,44 €	6,32 %
2017	1.051.394,00 €	399.641,00 €	239.477,06 €	1.451.035,00 €	22.642.126,05 €	6,41 %
2018	1.155.845,00 €	330.269,40 €	474.731,22 €	1.486.114,40 €	27.452.028,93 €	5,41 %
2019	1.235.277,00 €	395.859,00 €	236.973,29 €	1.631.136,00 €	25.286.745,01 €	6,45 %
2020	990.330,40 €	340.746,40 €	286.333,47 €	1.331.076,80 €	26.186.685,12 €	5,08 %
skupaj	5.483.913,40 €	1.850.199,60 €	1.528.732,01 €	7.334.113,00 €		

Tabela 1: Višina sredstev za kulturo po različnih namenih v letih 2016-2020 v Občini Piran.

Izola (16.015 prebivalcev, l. 2018)						
leto	javni zavodi	razpisi	drugo	skupaj	proračun	delež proračuna
2016	660.096,00 €	183.377,00 €	70.267,00 €	843.473,00 €	15.261.529,00 €	5,53 %
2017	609.979,00 €	184.869,00 €	105.805,00 €	794.848,00 €	15.567.331,00 €	5,11 %
2018	642.936,00 €	155.500,00 €	266.739,00 €	798.436,00 €	18.839.856,00 €	4,24 %
2019	658.577,00 €	169.500,00 €	700.649,00 €	828.077,00 €	20.922.912,00 €	3,96 %
2020	686.552,00 €	170.500,00 €	214.431,00 €	857.052,00 €	20.192.016,00 €	4,24 %
skupaj	3.258.140,00 €	863.746,00 €	1.357.891,00 €	4.121.886,00 €		

Tabela 2: Višina sredstev za kulturo po različnih namenih v letih 2016-2020 v Občini Izola.

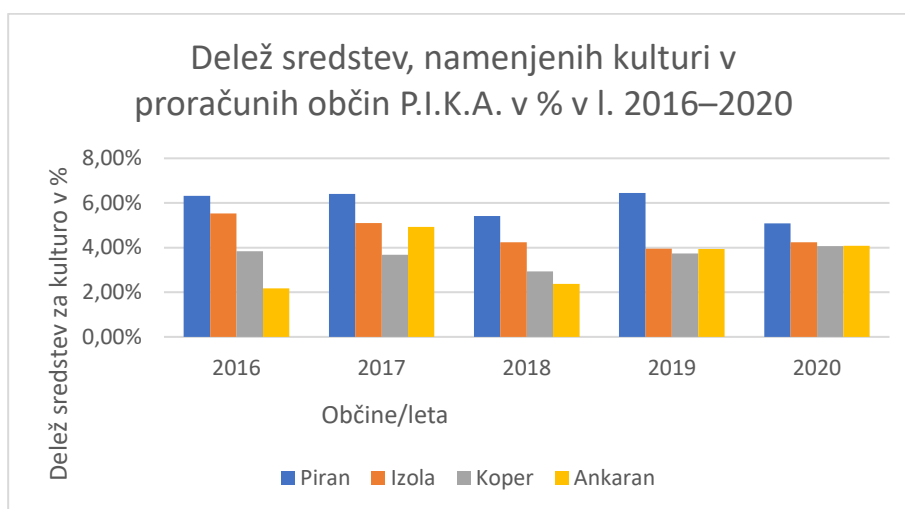
Koper (51.794 prebivalcev, l. 2018)						
leto	javni zavodi	razpisi	drugo	skupaj	proračun	delež proračuna
2016	1.687.348,00 €	119.250,00 €	56.926,00 €	1.806.598,00 €	47.060.000,00 €	3,84 %
2017	1.820.754,00 €	142.700,00 €	52.733,00 €	1.963.454,00 €	53.422.000,00 €	3,68 %
2018	2.021.417,00 €	154.480,00 €	96.463,00 €	2.175.897,00 €	74.166.000,00 €	2,93 %
2019	2.017.955,00 €	175.808,00 €	213.875,00 €	2.193.763,00 €	58.659.000,00 €	3,74 %
2020	2.362.360,00 €	152.920,00 €	133.285,00 €	2.515.280,00 €	61.896.000,00 €	4,06 %
skupaj	9.909.834,00 €	745.158,00 €	553.282,00 €	10.654.992,00 €		

Tabela 3: Višina sredstev za kulturo po različnih namenih v letih 2016-2020 v Mestni občini Koper.

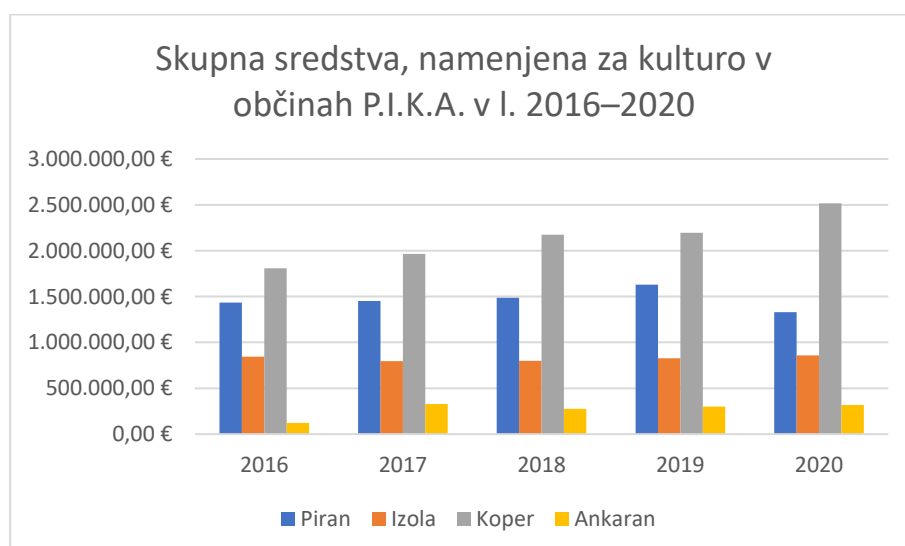
Ankaran (3.261 prebivalcev, l. 2018)						
--------------------------------------	--	--	--	--	--	--

leto	javni zavodi	razpisi	drugo	skupaj	proračun	delež proračuna
2016	119.434,65	4.180,00	334.401,51	123.614,65 €	5.669.337,67 €	2,18 %
2017	318.197,26	10.683,00	345.262,00	328.880,26 €	6.684.083,03 €	4,92 %
2018	258.282,82	15.716,00	386.818,53	273.998,82 €	11.513.020,13 €	2,38 %
2019	277.846,03	23.270,00	346.141,34	301.116,03 €	7.652.442,13 €	3,93 %
2020	285.639,17	31.660,00	149.084,06	317.299,17 €	7.782.533,56 €	4,08 %
skupaj	1.259.399,93 €	85.509,00 €	1.561.707,44 €	1.344.908,93 €		

Tabela 4: Višina sredstev za kulturo po različnih namenih v letih 2016-2020 v Občini Ankaran.

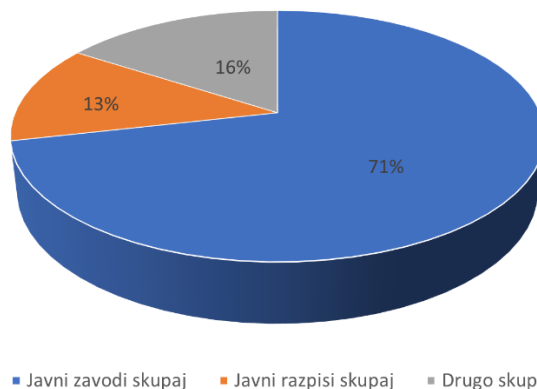


Graf 1: Deleži sredstev za kulturo glede na integralne proračune po letih.



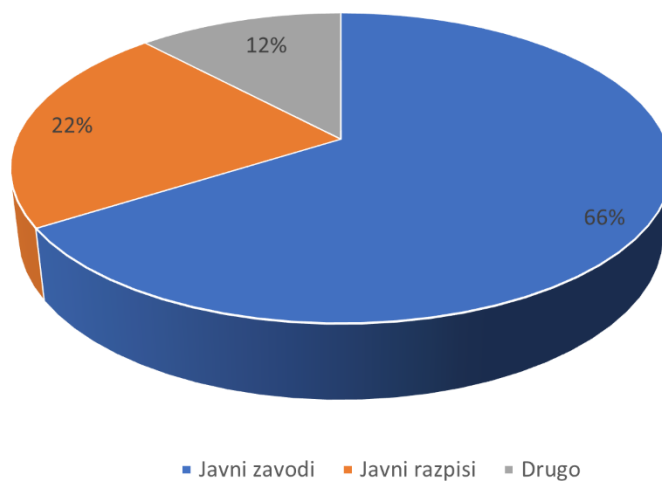
Graf 2: Višina sredstev, namenjenih za kulturo v občinah v letih 2016-2020.

Deleži sredstev po namenih v skupnih sredstvih,
namenjenih za kulturo v l. 2016-2020 v vseh štirih
občinah

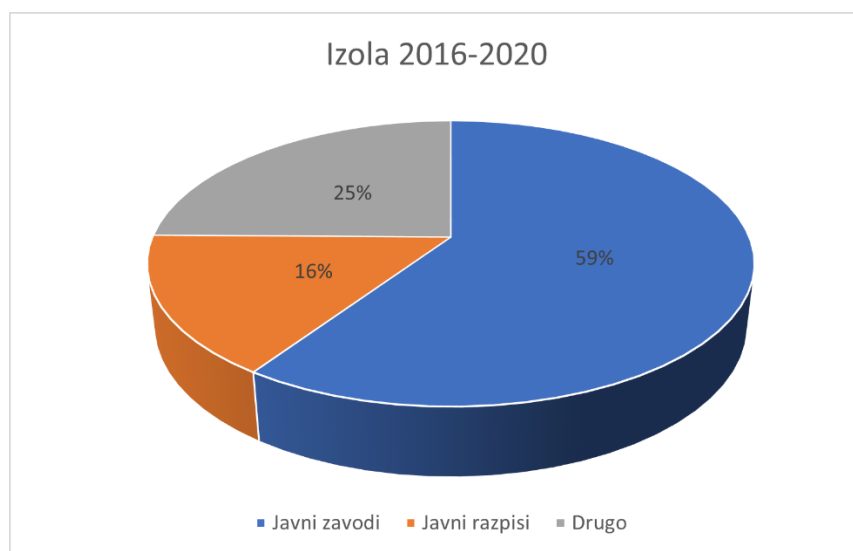


Slika 1: Deleži skupnih sredstev za kulturo v letih 2016-2020.

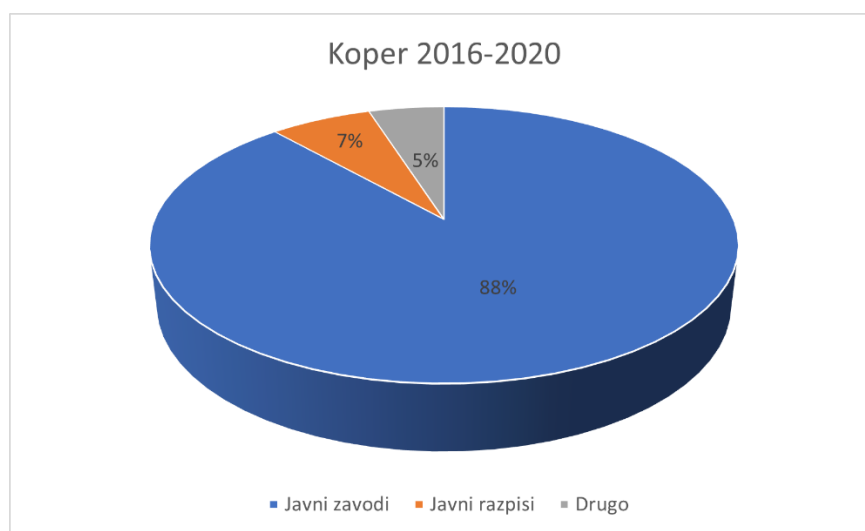
Piran 2016-2020



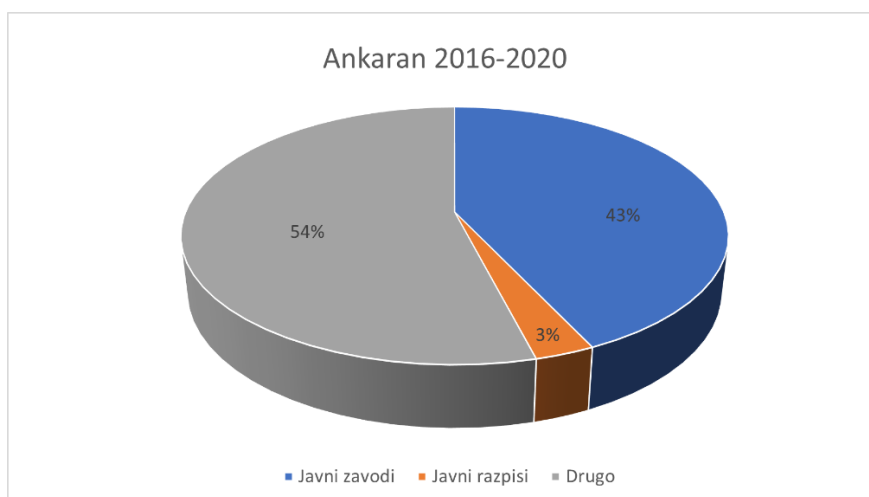
Slika 2: Deleži sredstev za kulturo po namenih v Občini Piran.



Slika 3: Deleži sredstev za kulturo po namenih v Občini Izola.



Slika 4: Deleži sredstev za kulturo po namenih v Mestni občini Koper.



Slika 5: Deleži sredstev za kulturo po namenih v Občini Ankaran.

Smernice:

V občinskih proračunih je treba povečati deleže sredstev za kulturo na način, da bodo na letni ravni dosegali vsaj 6 % občinskih proračunov.

Povečati je treba delež sredstev, ki so namenjena neinstitucionalni kulturi.

Povečati je treba delež sredstev za financiranje kulture iz drugih virov.

Povečati je treba podporo deležnikom v kulturi za krepitev kompetenc pridobivanja sredstev iz evropskih in drugih razpisov.

Povečati je treba podporo kulturi iz gospodarstva (donacije, sponzorstva).

4 VIZIJA, POSLANSTVO IN CILJI

4.1 Vizija: Živeti v Istri sožitja in visoke kakovosti

Istra je skupnost, v kateri se vzajemno dopolnjujeta skrb za kulturno dediščino in razvoj sodobnih umetniških praks. Prostor Istre sooblikujeta dostopna vrhunska umetnost in kultura. Kulturni sektor je vzdržen in temelji na sinergijah, ki povezujejo urbano z ruralnim in naravno s kulturnim, ohranja lokalne posebnosti, plemeniti skupne značilnosti in spodbuja nadaljnji razvoj. Sodobna infrastruktura in organizacijska struktura sektorja zagotavljata podporo umetniški produkciji.

Sistematično oblikovana kulturna vzgoja in spoštovanje večkulturnosti ohranjata kulturno zavest.

4.2 Poslanstvo: Kultura kot razvojna priložnost Istre

Namen strategije je, da **se kultura postavi v središče razvoja** Pirana, Izole, Kopra in Ankarana.

Povečati želimo delež **proaktivnih ljudi**, participacijo in zagnanost pri oblikovanju lastnega kulturnega okolja, **ustvarjalnost na vseh področjih in kakovostni preskok**, kar bo Istri omogočilo, da se hitreje in ustrezneje odzove na izzive prihodnosti.

Dobro zasnovani visokokakovostni projekti, vzgoja občanov, podpora mladim umetnikom ter sodobnim umetniškim praksam in podpora deficitarnim zvrstem na področju kulture bodo pomagali

ljudem prepoznati večkulturnost regije in skupno kulturno dediščino kot pomembni vrednoti ter potencial za prihodnost.

Pionirska vloga umetnosti in kulture pri širjenju zavedanja o okoljskih vprašanjih bo vodila do večje ozaveščenosti, krepila prožnost in zeleno držo v boju proti podnebni krizi.

4.3 Cilji: Usmeritve za prihodnost kulture v Istri

Vzpostaviti želimo sistematično in koordinirano kulturno sodelovanje med občinami in institucijami, ki naj privede do okrepitve kulturne biti Istre kot nedeljivega kulturnega prostora.

Izhajajoč iz vseh opredeljenih potreb Kultura.PIKA temelji na sledečih **ciljih**:

4.3.1 Cilj: USTVARITI PROSTOR MREŽENJA IN SODELOVANJA

Na podlagi analize stanja na področju kulture v vseh štirih občinah (urejenost področja in način delovanja) smo prepoznali, da so v marsikaterem sektorju potrebna tako sodelovanje in povezovanje tudi na institucionalni in formalni ravni kot formalna ureditev in vzpostavitev regionalno pomembnih deležnikov. Če želimo doseči našeto, je treba predvideti način sodelovanja vseh štirih v tej smeri.

Za nadgradnjo skupnostne razsežnosti sta pomembna utrjevanje in širitev institucionalnega sodelovanja med obstoječimi pravnimi osebami, pri čemer gre za akterje na lokalni, regionalni, državni in evropski ravni. Vzpodbujati je treba institucionalno soustvarjanje kakovostnih kulturnih vsebin.

Vzpostaviti si želimo čim bolj povezan, a raznolik istrski kulturni prostor.

Usklajeno in sistematično sodelovanje istrskih občin mora stremeti k učinkovitejšemu, avtonomnemu, bolj povezanemu in prožnejšemu kulturnemu sektorju ter podpirati njegov razvoj, ki je skladen z istrsko in obmorsko kulturno identiteto.

Povezovanje je nujno tudi ali predvsem na področju infrastrukture – treba je vzpostaviti skupne zmogljivosti, kjer jih zdaj ni (depoji), vzpostaviti skupni fond opreme in omogočiti souporabo kapacitet med posameznimi deležniki.

Ključno je tudi spodbujanje sodelovanja med kulturnim in drugimi sektorji. Ob stabilnem javnem financiranju kulture bodo občine pri podpori kulturni dejavnosti spodbujale tudi gospodarski sektor.

4.3.2 Cilj: POVEČATI DOSTOPNOST

Kultura naj bo dostopnejša vsem družbenim skupinam, kar ne pomeni, da mora biti nujno in vedno brezplačna. Pomembno je omogočati uživanje kulturne ponudbe, ki je prisotna vedno in povsod (primer bibliobusa in knjižnice na plaži). Vključiti je treba posebne ukrepe za razvoj občinstev in aktivnosti, katerih namen je zagotavljati dostopnost specifičnim skupinam z manjšimi možnostmi, ter preoblikovati kulturni prostor v pravo stičišče, kjer se srečujeta kulturna ponudba in povpraševanje.

Z digitalizacijo kulture bomo omogočili večjo dostopnost in doseg istrske kulturne ponudbe tudi izven meja Istre in v okoliščinah, ki omejujejo dostop do kulturnih dobrin (pandemija bolezni COVID-19).

Razširiti moramo možnosti izvajanja kulturnih programov in projektov na istrskem podežlju ter s tem okrepiti kulturno identiteto celotnega istrskega prostora (referenčni primeri: Hiša kulture, Umetniška rezidenca v Kubedu, Kino Istra – projekt Kina Otok, itd.). Dobre prakse, ki že obstajajo v regiji je treba prepoznati, podpreti in nadgraditi.

Razvijati in podpirati moramo vzgojo in izobraževanje za kulturo, spodbujati razvoj talentov ter omogočati ustvarjanje poklicnih poti v kulturi.

4.3.3 Cilj: KREPITI ZMOGLJIVOST IN SPODBUJATI KAKOVOST

Pomembno je okrepiti kompetence kulturnih ustvarjalcev, prenos znanja in dobrih praks, ki temeljijo na medgeneracijskem dialogu, s posebnim poudarkom na izobraževanju novih poklicnih kulturnih delavcev. Proces krepite kompetenc je moč nadgraditi z bolj premišljeno in na izključno strokovnih kriterijih temelječo izbiro kadrov, ki delujejo v kulturi. Zmogljivost in kakovost bomo povečali tako, da bomo:

- vzpostavili učinkovito upravljanje kulturnih ustanov,
- skrbeli za razvoj kadrov na področju kulture,
- zagotovili učinkovito izrabo infrastrukture in finančnih sredstev,
- povečali finančne in nefinančne vire za kulturo, vključno z mehanizmi financiranja, zmožnostjo za učinkovitejšo uporabo razpoložljivih virov (na podlagi konceptov kot sta

delitvena ekonomija in soupravljanje) ali zmožnostjo za pridobivanje dodatnih virov od različnih nacionalnih, evropskih in svetovnih donatorjev,

- poskrbeli za kontinuirano izobraževanje,
- krepili kakovostni nevladni sektor, ki bo ob zagotovljenem osnovnem financiranju znal suvereno nastopiti na trgu in pridobivati dodatna sredstva na nacionalnih in mednarodnih razpisih ter v obliki sodelovanja z gospodarstvom,
- podpirali inovativnost in raznolikost pri vseh kulturnih vsebinah.

4.3.4 Cilj: NADGRAJEVATI REGIONALNE IN MEDNARODNE POVEZAVE

S kulturo moramo razširiti čezmejni in evropski pogled na Istro ter okrepiti vpliv kulturnih politik na širše čezmejno in regionalno, nacionalno in mednarodno območje.

Istra se naravno povezuje z območji v Italiji in na Hrvaškem. Nadgradili bomo partnerska sodelovanja s sorodnimi deležniki in ustanovami izven naših meja ter krepili kulturno izmenjavo. V ta namen obstajajo številni evropski regionalni finančni instrumenti, ki omogočajo aktivno sofinanciranje kulturnih programov in mednarodnih projektov. Italijanska narodna skupnost v Sloveniji in slovenska v Italiji sta pomembna akterja na področju čezmejnega sodelovanja, okrepiti nameravamo sodelovanje s hrvaško Istro.

4.3.5 Cilj: VZPOSTAVITI IN IZVAJATI TRAJNOSTNI PRISTOP

Oblikovali bomo trajnostni pristop, ki zajema skrb za okolje in družbeni ter gospodarski razvoj. Na ta način bomo dosegli, da bodo kulturne prireditve prijaznejše do okolja, hkrati pa bomo izobraževali občinstvo na področju odnosa do narave. Zagotovili bomo podporni sistem za kulturne projekte in programe, ki so trajnostni z ekonomskega, socialnega in okoljskega vidika. Spodbujali bomo inovativnost in podjetniški duh na področju kulture.

5 UKREPI: Izvajanje strategije

Ob zavedanju vseh izzivov so štiri občine pripravile koncept za prihodnost. V desetih letih se lahko marsikaj spremeni, zato mora biti strategija dovolj odprta, da se odzove in prilagodi spremembam in tako ostane ustrezna in učinkovita. **Ključni ukrepi** bodo določeni v **izvedbenih načrtih za dveletna**

obdobja, ki bodo določili konkretne korake, ključne dejavnosti in roke za njihovo realizacijo.

Izvedbene načrte bomo pripravili v partnerstvu s kulturnimi akterji.

5.1 Ključni ukrepi za doseganje cilja: **USTVARITI PROSTOR MREŽENJA IN SODELOVANJA**

5.1.1 **Skupno posvetovalno telo občin za kulturo:** štiri občine so vzpostavile skupno posvetovalno telo za koordinacijo v kulturi, ki bo usklajevalo skupne aktivnosti in povezovalo kulturne akterje. Zagotoviti je treba pogoje za trajno delovanje tega telesa.

5.1.2 **Skupni istrski napovednik kulturnega programa in skupna promocija:** vzpostaviti je treba skupni sistem pregleda dogodkov, prireditev in festivalov v Istri z namenom usklajevanja časovnih terminov in skupnega komuniciranja pomembnejših dogodkov.

5.1.3 **Skupne nagrade v kulturi:** nadaljevanje in nadgradnja Kocjančičeve nagrade, vzpostavitev morebitnih novih skupnih nagrad na določenih področjih v kulturi.

5.1.4 **Usklajene politike financiranja:** v občinah se uskladi sofinanciranje kulturnih akterjev z javnimi razpisi z jasnimi kriteriji, ki temeljijo na kakovosti.

5.1.5 **Krepitev kulturnega trga in povezovanje z gospodarstvom:** aktivno sodelovanje občin in javnih ustanov pri spodbujanju mecenstva in donatorstva v kulturi, načrtna skrb za dostopnost ustreznih prodajnih prostorov in ateljejev v starih mestnih jedrih.

5.1.6 **Izmenjava dobrih praks** in spodbujanje novih dejavnosti na področju **razvoja občinstev**.

5.1.7 **Spodbujanje povezovanja** tako med akterji v kulturi kot med njimi ter drugimi ključnimi deležniki v prostoru Istre in širše (univerza in fakultete, znanstveno-raziskovalne institucije).

5.1.8 **Spodbujanje povezovanja urbanega in podeželskega umetniškega in kulturnega delovanja** v mestih in zaledju slovenskega dela Istre.

5.2 Ključni ukrepi za doseganje cilja: **POVEČATI DOSTOPNOST**

5.2.1 **Kultura, dostopna vsem:** lokalne skupnosti bodo zagotavljale javne kulturne dobrine v obliki oziroma na način javne službe in s podporo posameznim kulturnim projektom ter javnim kulturnim programom.

5.2.2 **Kultura, dostopna mladim:** treba je vzpostaviti projekte za vzgojo mladih, da bodo posegali po kulturnih dobrinah in vsebinah ter bodo v kulturi videli tudi svojo prihodnost in kariero. Delati je treba na vzgoji talentov in posebej na skrbi za slovenski jezik ter jezik okolja.

Programne umetnostne in kulturne vzgoje za otroke in mladino je treba sistemsko financirati, torej vzpostaviti redno financiranje vzgojnih programov.

- 5.2.3 **Zagotovitev dostopa za gibalno in drugače ovirane obiskovalce:** potrebne so prilagoditve za specifične skupine obiskovalcev.
- 5.2.4 **Zagotovitev dostopa za socialno šibke, ogrožene in drugače izključene skupine:** omogočiti je treba dostop socialno šibkim in ogroženim skupinam, potrebne so tudi druge prilagoditve za izključene skupine (kot so priseljenci), ki zaradi različnih omejitev težje posegajo po kulturni ponudbi.
- 5.2.5 **Skrb za bralno kulturo in pismenost:** podpreti nameravamo projekte bralnih značk, npr. Primorci beremo in Rovka Črkolovka, ter vse tiste aktivnosti, ki spodbujajo višjo bralno kulturo in pismenost.
- 5.2.6 **Digitalizacija:** s sodobnimi informacijsko-komunikacijskimi kanali nameravamo omogočiti dostop do kulturne ponudbe in vsebin čim širšemu občinstvu.
- 5.2.7 **Nenehna skrb za slovenski in italijanski jezik:** skrb za slovenski jezik z uvedbo dodatnih sistemskih ukrepov in njegovo vseživljenjsko učenje. Skrb za ohranjanje italijanščine kot jezika okolja z uvedbo ukrepov, kot so skupna komisija za jezik v javni rabi, podpora pouku italijanščine v slovenskih šolah in projekt obujanja starih toponimov.

5.3 Ključni ukrepi za doseganje cilja: KREPITI ZMOGLJIVOST IN SPODBUJATI KAKOVOST

- 5.3.1 **Podpora delovanju središč urbane kulture,** na primer kulturno središče v nekdanjem skladišču soli v Kopru, novi kulturni center v Izoli, nadgradnja skladišč soli Monfort v Piranu ali plavajoči oder v Ankaranu.
- 5.3.2 **Vzpostavitev novih trajnih rešitev za varovanje kulturne dediščine** v kulturnih ustanovah – depoji.
- 5.3.3 **Vzpostavitev novih ateljejev in vadbenih prostorov** za umetnike.
- 5.3.4 **Spodbujanje razvoja kadrov in krepitev kompetenc.**
- 5.3.5 **Skrb za enakopravnost spolov.** Kultura ima ključno vlogo pri odpravljanju stereotipov in spodbujanju družbenih sprememb. Kljub temu so v skoraj vseh kulturnih in ustvarjalnih sektorjih še vedno prisotne večplastne razlike med spoloma.
- 5.3.6 **Nadgradnja obstoječih kulturnih dogodkov,** med drugimi:

- mednarodni simpozij Forma viva (širitev razstavnega prostora na vse štiri občine, projekt urbane skulpture, delavnice, šola, utrditev znamke v Sloveniji in v mednarodnem prostoru ...),
- Ex-tempore Piran (širitev na vse štiri občine, zagotovitev sredstev za odkup del),
- Primorski poletni festival (profesionalizacija, mednarodna raven – utrditev znamke v Sloveniji in mednarodnem prostoru, lastna produkcija, širitev, povezovanje z Avditorijem Portorož, Kulturnim centrom Izola ...),
- mednarodni filmski festival Kino Otok – Isola Cinema (podpora širitvi programa v celoletno delovanje in širitvi prizorišč),
- Tartini festival, povezava z vzpostavitvijo glasbenega središča za klasično glasbo v Piranu,
- Festival Svetilnik,
- Festival IZIS, podpora novim umetniškim praksam,
- Primorski ulični festival,
- Forum Tomizza,
- Istrski karneval,
- Mednarodni folklorni festival.

5.3.7 Podpora večjezičnosti in vzpostavitev prevajalskega središča.

5.3.8 Skupni sistem štipendij ter določitev skupnih izhodišč in podlag za razpise za štipendije.

5.3.9 Podpora založniški dejavnosti s poudarkom na istrski literaturi in z vzpostavitvijo morebitnega skupnega sklada ali skupnih projektov.

5.3.10 Spodbujanje mladinskih programov v kulturi.

5.4 Ključni ukrepi za doseganje cilja: NADGRAJEVATI REGIONALNE IN MEDNARODNE POVEZAVE

5.4.1 Izvajanje čezmejnih skupnih projektov, ki presegajo meje štirih občin in se razprostirajo v širšo regijo in mednarodni prostor.

5.4.2 Skupno nastopanje celotne regijske kulturne ponudbe v mednarodnem prostoru z izkoriščanjem potencialov in povezav ustanov, na primer Univerze na Primorskem in njenih fakultet, Nacionalnega inštituta za biologijo – Morske biološke postaje Piran, Znanstveno-

raziskovalnega središča Koper, Gledališča Koper, Evro-sredozemske univerze, knjižnice, galerije in muzejev ter zasebnih fundacij in drugih kulturnih ustanov.

5.4.3 Skupni program rezidenc, vključno s sodelovanjem z nacionalnimi in mednarodnimi rezidenčnimi programi.

5.4.4 Skupni sistem podpore za prijavo na mednarodne razpise.

5.4.5 Vzpostavitev mreže partnerjev v mednarodnem prostoru s podporo občin.

5.4.6 Oživitev prizadevanj v povezavi z vrnitvijo prenesenih elementov kulturne dediščine.

Občine v sodelovanju s kulturnimi ustanovami pristopijo k ponovni aktivaciji odnosov med Slovenijo in Italijo na temo kulturne dediščine, ki je bila prenesena v Italijo v času druge svetovne vojne.

5.5 Ključni ukrepi za doseganje cilja: VZPOSTAVITI IN IZVAJATI TRAJNOSTNI PRISTOP

5.5.1 Medpodročno sodelovanje s posebnim poudarkom na okolju in družbeni koheziji.

5.5.2 Ohranjanje in interpretacija naravne in kulturne dediščine.

5.5.3 Profiliranje – nadaljevanje razvoja v smeri, ki so v posameznih občinah že načrtane, delujejo in imajo tradicijo.

5.5.4 Vzpostavitev skupnega sistema in pravil za okoljsko vzdržno in trajnostno izvedbo prireditev.

5.5.5 Povezovanje in podpora na področju mobilnosti z upoštevanjem **vzdržnostnih načel** – sodelovanje pri urejanju javnega prevoza in drugih trajnostnih oblik mobilnosti.

6 Medpodročno sodelovanje

6.1 Povezovanje s turističnimi strategijami

Na področju turizma še ni formalnega povezovanja med istrskimi občinami v skupno organizacijo. Obstaja sicer dobro delujoče neformalno sodelovanje občinskih turističnih organizacij, medtem ko **je regija na tržni ravni povezana** prek skupne turistične blagovne znamke Love Istria.

V skladu s Strategijo trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021 so istrske občine umeščene med vodilnimi destinacijami znotraj makrodestinacije Mediteranska Slovenija. V prihodnosti bo pomembno ustvarjati in promovirati turistične produkte, ki bodo usklajeni z istrsko identiteto in jo bodo še bolj krepili. Pri tem imata tako nepremična kot premična nesnovna kulturna dediščina ključno vlogo, zato morajo občine skrbeti za vzdrževanje kulturne dediščine in pazljivo **upravljati učinke turizma na kulturo**. Ukrepajo lahko s finančno podporo za obnovo kulturne dediščine, s subvencioniranjem, sofinanciranjem in tudi spodbujanjem organizacij, ki jo aktivno vzdržujejo, oživljajo, z njo upravljajo, zanjo skrbijo in jo promovirajo. Drug način je priprava in implementacija trajnostno organiziranih projektov in prireditev. Kakovostna kulturna ponudba, povezana s tradicijo in zgodovinskim izročilom, je lahko ključni dejavnik za razvoj kulturnega turizma, ki bo manj množičen in bolj osredotočen na značilnosti destinacije, hkrati pa ustvarja tudi višjo dodano vrednost.

S pomočjo obstoječe mreže kulturnega sodelovanja v Istri si prizadevamo za vzpostavitev formaliziranih vezi tudi v turizmu in za **povezovanje kulturnih in turističnih strategij**.

6.2 Povezovanje kulture in izobraževanja

Spodbujali in razvijali bomo kulturno vzgojo na različnih področjih in za vse starostne skupine. Podprli bomo obstoječe projekte (publikacija in festival Svetilnik s sodelovanjem Gledališča Koper, Pokrajinskega muzeja Koper, Pokrajinskega arhiva Koper, Skupnosti Italijanov »Giuseppe Tartini« Piran, Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper, Italijanskega središča »Carlo Combi« Koper, Zavoda za razvijanje filmske kulture Kino Otok, Pomorskega muzeja »Sergej Mašera« Piran in Znanstveno-raziskovalnega središča Koper, ter program filmske vzgoje v izvedbi Zavoda Otok) in zasnovali nove, ki temeljijo na približevanju umetnosti in kakovostnih kulturnih vsebin mlajšim generacijam; učili jih bomo, kako opazovati in razumeti kulturo ter **kako postati ustvarjalec**. Okrepili bomo **sodelovanje**

javnih ustanov in nevladnih organizacij s področja kulture **z osnovnimi in srednjimi šolami** v Istri ter s fakultetami **Univerze na Primorskem** in drugimi visokošolskimi zavodi. Sedanji in novi kulturni akterji lahko pomagajo šolam pri bogatenju vsebin kurikulumu ali vzpostavljanju novih šolskih dejavnosti, kot so ustvarjalne delavnice in krožki, srečanja z ustvarjalci in pogovori o umetniških vsebinah.

6.3 Spodbujanje trajnostnega pristopa v kulturnem sektorju

Evropski zeleni dogovor¹⁰ je bil sprejet z namenom, da bi se spoprijeli s podnebnimi in okoljskimi spremembami, ki nas življenjsko ogrožajo. Ena najpomembnejših nalog tega projekta je **spremeniti miselnost in navade** povprečnega državljana na način, **da postanejo trajnostne in prožne**. Umetnost in kultura sta najboljše orodje, s pomočjo katerega lahko koncepte spoštovanja narave in okolja, drugih ljudi in prihodnjih generacij prenesemo v našo zavest. Ta koncept bo vpeljan v vse segmente umetnosti in kulture v Istri in bo sledil ambicioznemu načrtu, da bi postali popolnoma prožni na ravneh upravljanja dogodkov, javnih institucij, podjetij, javnega prevoza, dostopnosti in izboljšanja infrastrukture. Promoviran bo tudi kot vsebina umetniškega izražanja in kot orodje za izobraževanje otrok ter mladostnikov.

7 Finančni viri

Izvajanje strategije Kultura.PIKA bo temeljilo na **deljeni odgovornosti** in prizadevanjih za uskladitev finančnih virov glede na posamezne naloge. Finančni načrti posameznih projektov in finančne obveznosti posameznih občin bodo vključeni v letne delovne načrte, načrte razvojnih programov in proračune občin. Vse obveznosti bodo določene v izvedbenih načrtih strategije, ki jih bodo pripravljale strokovne službe in potrjevala matična delovna telesa ter občinski sveti.

Predvideni finančni viri so:

- letni proračuni štirih občin,
- nacionalni, regionalni, evropski in drugi javni viri,
- tržna dejavnost,
- pokroviteljstva, sponzorstva in skupna prizadevanja za množično financiranje.

¹⁰ Vir: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl

Predvidevamo, da bo financiranje naložb v **kulturno infrastrukturo** temeljilo predvsem na **občinskih proračunih**, podprtih z dodatnimi državnimi in evropskimi sredstvi, kar se sklada z dejstvom, da je načrtovanje teh investicij koordinirano na občinski ravni. Prioritete bodo, ob upoštevanju prioritet vsake posamezne občine, opredeljene glede na potrebe regije. To bo pomagalo preprečiti podvajanje kulturne infrastrukture.

Načrtujemo, da se bodo skupna sredstva za kulturo povečala.

8 Časovnica in izvedbeni načrti strategije Kultura.PIKA

V naslednji fazi bomo izdelali prvi izvedbeni načrt, s katerim se bomo odzvali na opisane izzive. V njem bo določeno, kako bomo izpolnili zaveze, sprejete v tej strategiji, in kdo bo vodil posamezne projekte. Pri tem bo vsak imel svojo vlogo in bo skupnosti prispeval svoj delež – od istrskih občinskih uprav do kulturnih ustanov, nevladnih organizacij, podjetij in posameznikov. Prihodnosti ne moremo napovedati: med snovanjem in uresničevanjem idej ter rešitev iz izvedbenega načrta se bomo nenehno soočali z novimi okoliščinami, se odzivali na življenje, ki se dogaja okoli nas, poskušali vplivati nanje in strategijo prilagajati na način, da bo ustrezala namenu ves čas, torej celotnih deset let svoje veljavnosti.

V skladu s poslanstvom bodo glavni nameni in strateški cilji Istrske kulturne strategije Kultura.PIKA implementirani prek ključnih aktivnosti, ki so določene v **štirih specifičnih izvedbenih načrtih za obdobje do l. 2030**. V petem poglavju smo že opredelili ukrepe in nekatere ključne aktivnosti, ki tvorijo osnovo prvega izvedbenega načrta za obdobje 2022–2023. Izvedbeni načrti bodo izdelani za posamezna obdobja:

- izvedbeni načrt 1: 2022–2023
- izvedbeni načrt 2: 2024–2025
- izvedbeni načrt 3: 2026–2027
- izvedbeni načrt 4: 2028–2030

Na tak način se bomo lahko pri izvajanju strategije v naslednjem desetletju svobodno **odzivali na kakršnekoli spremembe in se jim prilagajali**. Hkrati bo štirim občinam omogočeno odgovorno in prilagodljivo načrtovanje virov ter zmogljivosti glede na različne dejavnike (npr. epidemija, gospodarstvo).

9 Spremljanje in ocenjevanje strategije Kultura.PIKA

V okviru istrske kulturne strategije smo načrtali pot povezovanja štirih občin na področju kulture. Načrtali smo smer, v katero želimo na področju kulture. Izvajanje strategije je skupna odgovornost vseh kulturnikov na našem področju.

Spremljali in ocenjevali bomo, ali smo dosegli zastavljene cilje. Kazalniki za doseganje ciljev so opisani že v pričujočem dokumentu, natančneje pa bodo določeni v posameznih izvedbenih načrtih. Spremljanje bo potekalo kot procesno vrednotenje izvajanja kulturne strategije, ki bo potekalo med njenim izvajanjem. Cilj procesnega vrednotenja je zgodnje odkrivanje težav in njihovo hitro razreševanje.

Podatke o izidih načrtane kulturne politike nameravamo sistematično zbirati z namenom, da bi ocenili stanje in sproti izboljševali politiko. Na podlagi pregleda rezultatov nameravamo vključiti izboljšave pri zasnovi posameznih izvedbenih načrtov.

Župani Občine Piran, Občine Izola, Mestne občine Koper in Občine Ankaran so 9. 2. 2021 na redni koordinaciji županov občin slovenske Istre sprejeli sklep št. 5-XVII/2021 o ustanovitvi Skupnega posvetovalnega telesa občin za kulturo, v katerem je vsaka občina zastopana z najmanj enim članom. Skupno posvetovalno telo bo spremljalo izvajanje strategije in pripravilo poročilo o doseganju zastavljenih ciljev v okviru izvedbenih načrtov. V okviru poročila je občinam mogoče predlagati spremembe in dopolnitve posebnih ciljev in ukrepov v kolikor se ugotovi, da zaradi bistveno spremenjenih finančnih ali drugih okoliščin posameznega cilja ali ukrepa ni mogoče uresničiti na predviden način. Omenjene spremembe in dopolnitve lahko vključujejo tudi možnost predlaganja novega posebnega cilja oziroma ukrepa, če ni v nasprotju s splošnimi strateškimi cilji ter temeljnimi vrednotami in načeli kulturnih politik posameznih občin.

10 Zaključne besede

Kultura spodbuja skupne vrednote, vključenost, aktivno državljanstvo in medkulturni dialog v Istri, Evropi in po svetu. Želimo obuditi zanimanje za kulturo v vseh njenih oblikah. Želimo si vključevanja kulture v vse smeri razvoja. Želimo, da bi kultura ostala družbeno pomembna. Želimo, da bi mladi ostajali v naši regiji tudi zaradi privlačnih zaposlitev v ustvarjalnem sektorju.

Predpogoj za svobodo umetniškega ustvarjanja in kulturnega udejanjanja je znanje jezika. Ljubezen do jezika je pogojena s skrbjo za njegovo ohranjanje in razvoj tudi v prihodnje.

Kultura združuje ljudi in prispeva k temu, da se počutimo del skupnosti. Prednostna naloga kulturnih politik naj temelji na dediščini, gradi samozavest in moč ter krepi identiteto naroda in regije.

Kultura lahko prek aktivne angažiranosti kulturnega in kreativnega sektorja postane pospeševalec razvoja istrskih občin.

Spremembe, h katerim stremimo, se bodo zaznale na vseh področjih našega bivanja v skupnem istrskem prostoru.